PRIRUČNIK

care

Mladići i dečaci u kriznim situacijama

Priručnik za podršku mladićima i dečacima u kriznim situacijama

Beograd, mart 2018.

PRIRUČNIK ZA PODRŠKU

MLADIĆIMA I DEČACIMA

U KRIZNIM SITUACIJAMA

Pripremili

Marina Starčević Cviko / CARE International Balkans

Branko Birač / Centar E8 Beograd

Vesna Cvetković and Nataša Milosavljević / NEXUS Vranje

Izdavač

CARE International Balkans

Petra Lekovića 59, 11030 Beograd

Srbija

www.care-balkan.org

Za izdavača

Sumka Bučan, MSc, regionalna direktorka

Prevod

Lusi Stivens

Fotografije

Branko Birač

Dizajn i priprema za štampu

Čedomir Cvetković

Tiraž

100 primeraka

Copyright © 2018 CARE International Balkans.
Sva prava zadržana.

Nijedan deo ove publikacije se ne sme reprodukovati ili prenositi u bilo kom obliku i na bilo koji način, elektronski ili mehanički, kao što su fotokopiranje, snimanje ili korišćenje informacija, bez pismene dozvole autora. Odnos izdavača i autora je garantovan odredbama Zakona o autorskim i srodnim pravima Republike Srbije.

04 Uvod

06 Sadržaj priručnika

06 Odgovaranje na potrebe mladića i dečaka u kriznim situacijama

13 Podrška mladićima i dečacima u kriznim situacijama

15 Saveti za odgovaranje na osnovne potrebe mladića i dečaka u kriznim situacijama

Sadržaj

17 Obrazovni program za mladiće i dečake u kriznim situacijama

21 **Radionica 1 -** Rodna zemlja i poreklo; Sličnosti i razlike

22 **Radionica 2 -** Etiketiranje

24 **Radionica 3 -** Moć i odnosi

26 **Radionica 4 -** Šta je to što zovemo rod?

29 **Radionica 5 -** Šta je nasilje?

36 **Radionica 6 -** Od nasilja do poštovanja u partnerskim odnosima

38 **Radionica 7 -** Živa kukavica ili mrtav heroj – muška čast

41 **Radionica 8 -** Šta je seksualno nasilje?

44 **Radionica 9 -** Zdravlje mladih

47 **Radionica 10 -** Zdravlje, seksualno prenosive bolesti, HIV i SIDA

57 **Radionica 11 -** Zadovoljstva i rizici

59 **Radionica 12 -** Muškarci kao staratelji

61 **Radionica 13 -** Moji kvaliteti

65 Motivacione aktivnosti i aktivnosti tokom slobodnog vremena

66 Stolarska radionica

67 „Budi muško" aktivnosti

70 Aktivnosti tokom slobodnog vremena

75 Završna reč

Uvod

CARE International je jedna od vodećih svetskih organizacija posvećenih spašavanju života i borbi protiv siromaštva. Kad nastupi humanitarna kriza, CARE je među prvima koji stižu na lice mesta i poslednjima koji sa njega odlaze. Priskačemo u pomoć u aktuelnim krizama i pripremamo se za buduće.[1]

Pomažemo ljudima da se pripreme, odgovore i oporave od katastrofa. Kad se dogodi nesreća, tu smo da zadovoljimo najnužnije potrebe ugroženih ljudi, posebno žena i dece, zajedno sa drugim humanitarnim organizacijama, državama i lokalnim organizacijama. Iako svaka kriza zahteva specifičan odgovor, mi se fokusiramo na četiri najosnovnije potrebe: trudimo se da svakome obezbedimo dovoljno hrane, krov nad glavom, pijaću vodu i sredstva za higijenu, kao i pomoć vezanu za seksualno i reproduktivno zdravlje.

Naš zadatak nije samo da razdelimo pomoć i pružimo usluge, već i da muškarce i žene uključimo u proces pružanja pomoći. Oni volontiraju zajedno sa nama: pomažu pri deljenju pomoći, podižu svest o važnosti higijene i podstiču svoje zajednice da se udruže kako bi iznova izgradili svoje živote.

1 www.care-international.org

U odgovoru na krizu koja se odvijala na Balkanu 2015-2017 godine, CARE International Balkan (u daljem tekstu CARE Balkans) obezbedio je najnužniju humanitarnu pomoć izbeglicama i migrantima koji su prolazili kroz Srbiju na putu u zemlje EU. CARE im je obezbedio hranu, sklonište i neophodnu obuću i odeću, nudio vodu, sanitarne mere i higijenu (WASH), i zaštitu. Osnovni cilj bio je pružanje podrške naporima srpske vlade i lokalnih zajednica pogođenih izbegličkom krizom, i pružanje direktne pomoći izbeglicama i migrantima. Za vreme krize, CARE i lokalni saradnici su primetili da su mladići-migranti, uglavnom maloletnici bez pratnje, grupa kojoj je pomoć najviše potrebna. Oslanjajući se na bogato iskustvo u uključivanju dečaka i mladića na Balkanu u programe koji promovišu sprečavanje nasilja, zdrav način života i rodnu ravnopravnost, odlučili smo da iskoristimo postojeći Program Y[2], kao i Kids Welcome Initiative[3] koji sprovodi CARE Nemačka, i da ga prilagodimo za rad sa mladićima-migrantima.

Ovaj priručnik sadrži pregled iskustava organizacije CARE u radu sa mladićima-migrantima i daje smernice za rad svim radnicima na terenu, medijatorima i edukatorima koji su sa njima u kontaktu.

Želeli bismo da se zahvalimo svim mladim migrantima sa kojima smo se sreli u Prihvatnom centru u Preševu, na jugu Srbije, koji su nam pomogli da sastavimo ovaj priručnik i u velikoj meri doprineli njegovom sadržaju. Takođe bismo želeli da se zahvalimo našim partnerskim organizacijama za njihovu posvećenost. To su: Nexus iz Vranja, Centar E8 iz Beograda, Novosadski humanitarni centar, Impuls iz Tutina i Volonterski centar Osijek iz Hrvatske. Konačno, želeli bismo da se zahvalimo i našim donatorima Aktion Deutschland Hilft i CARE Bliski istok i Severna Afrika.

2 www.youngmeninitiative.net
3 https://www.youtube.com/watch?v=0QZvC6DKP5I

Sadržaj Priručnika

Priručnik se sastoji iz nekoliko celina. Iako se ne mora ceo slediti, neophodno je da se radionice izvode zajedno sa motivacionim aktivnostima.

U priručniku se nalaze:

/ 1 Pregled iskustava CARE Balkans i njihovo viđenje mladića u kriznim situacijama – izlaganje kvalitativnih podataka sakupljenih tokom rada s mladim migrantima

/ 2 Rad s mladićima i dečacima u kriznim situacijama – pregled mogućih aktivnosti i saveti kako im prići i odgovoriti na njihove potrebe

/ 3 Obrazovni program za mladiće i dečake u kriznim situacijama – uputstva za organizaciju 13 obrazovnih radionica

/ 4 Motivacione aktivnosti i aktivnosti za slobodno vreme – uputstva za organizovanje aktivnosti koje pojačavaju motivaciju za učešće u radionicama i tokom kojih učesnici stiču veštine koje im pomažu da postanu aktivni građani

/ 5 Zaključak i kontakti

Odgovaranje na potrebe mladića i dečaka u kriznim situacijama

Tokom prelaska iz detinjstva u zrelo doba, mladi ljudi usvajaju sopstveni životni stil pod uticajem složenih ekonomskih, socijalnih, kulturnih i obrazovnih faktora. Nejednakost (rodno zasnovana, socijalna i/ili zdravstvna) može loše uticati na njihovo ponašanje tokom detinjstva i adolescencije. Ti faktori mogu umanjiti sposobnost mladih ljudi da se u potpunosti uključe u neke aspekte života i mogu uticati, na primer, na pohađanje nastave i školski uspeh, ponašanje u društvu, sportske aktivnosti i mogućnost za zapošljavanja. U krajnjem ishodu, mogu biti ugroženi i kvalitet života i mentalno zdravlje.

S obzirom na to da se svet trenutno suočava sa najvećom ljudskom patnjom još od Drugog svetskog rata i globalnom izbegličkom krizom bez presedana, čiji su uzroci uglavnom veliki i hronični konflikti, potrebe mladih, posebno mladića u kriznim situacijama, često su zanemarene.

CARE International Balkans i partnerske organizacije Nexus iz Vranja i Centar E8 iz Beograda, sproveli su kvalitativno istraživanje s mladim migrantima s ciljem da analiziraju njihove potrebe u kriznoj situaciji, da saznaju njihove stavove o socijalnim pitanjima, kao i da im pruže priliku da razmisle o situaciji u kojoj su se našli.

Istraživanje sprovedeno po Participatory Learning and Action (PLA) metodi bilo je usmereno na analizu situacije mladih migranta s ciljem da se razvije odgovarajući obrazovni program za ovu grupu. Istraživački pristup koji neguje PLA ohrabruje učesnike da podele znanje i zapažanja o svojoj zajednici, kao i da govore o svojim potrebama i načinima da se one zadovolje. Taj metod je interaktivan jer podrazumeva uključivanje ciljnih grupa u radionice, diskusije i druge aktivnosti.

Istraživanje je sprovedeno u septembru 2017. u Prihvatnom centru za izbeglice u Preševu na jugu Srbije. Učestvovali su mladići iz Avganistana, Paštuni i Tadžici. Bilo je 16 učesnika starosti od 14 do 22 godine, podeljenih u dve grupe. Obe grupe su završile trodnevni program koji se sastojao iz radionica posvećenih rodu; maskulinitetu; socijalizaciji maskuliniteta; moći i uticaju; stavovima o nasilju; istraživanju tranzicije iz dečaštva ka zrelom dobu; kretanju ka promeni; oblicima, korenima, posledicama i iskustvima nasilja. Analizirani su audio materijali snimljeni u radionicama, beleške istraživača, dnevne evaluacije i vizuelni i kreativni radovi.

Glavna saznanja su sledeća:

RODNE ULOGE I ODNOSI

Mladi migranti sa Bliskog istoka imaju kompleksno razumevanje maskuliniteta, koje se u nekim aspektima razlikuje od onog koje imaju balkanski i evropski mladići. Razna rizična ponašanja, kao što su korišćenje psihoaktivnih supstanci i nezaštićeni seksualni odnosi, u njihovoj zemlji se smatraju slabošću a ne muževnim ponašanjem. Oni visoko cene moralno i druga ponašanja koja su u skladu sa religioznim normama. Po njihovom mišljenju, uloga muškarca je da štiti i izdržava svoju porodicu. Zbog toga se od njega očekuje da zaštiti svoju porodicu u slučaju da je ugrožena, čak i kad to podrazumeva upotrebu sile. Muškarac koji nije u stanju to da uradi smatra se „slabićem“. Nasilje tako može biti i način da se izrazi i odbrani muška čast. Smatraju da su osnovne vrline idealnog muškarca: moralnost, dobrota i uspešnost.

Kad je reč o razumevanju žena i njihove uloge, pored bioloških i fizičkih razlika, oni su pomenuli i neke odlike žena, kao na primer da su nežnije, saosećajnije, imaju manje prava i vole da tračare. Učesnici su izneli zapažanje da se muškarcima obično pripisuju superiornije osobine. Mladići su svesni da su razlike između muškaraca i žena uglavnom relativne i da su jedino biološke razlike apsolutne. Sve druge su proizvod socijalizacije, što znači da te osobine mogu imati i muškarci i žene. To se, međutim, retko dešava u stvarnosti.

Većina muškaraca se tokom čitavog života ponaša u skladu sa onim što se od njih očekuje.

Mladi migranti su često iznosili zapažanje da su žene manje slobodne i da imaju manje prava nego muškarci. Žene su ograničene na kuću i porodicu. Obično su kod kuće, vode računa o deci, porodici i domaćinstvu. Retko rade ili se obrazuju. Postoji stereotipna podela na muške i ženske uloge i dužnosti, koja zavisi od šireg društvenog konteksta. Rad na promeni shvatanja rodnih uloga je zahtevan jer je neophodno baviti se pitanjima vladajućih stereotipa.

„Muškarci su slobodniji od žena. Oni se kreću, traže posao. Žene ne mogu da rade ono što muškarci rade van kuće. Žene rade kućne poslove. U Avganistanu se žene se ne osećaju slobodne, one su pod velikim pritiskom. Takav je zakon. Vaspitane su u duhu islama i žive po tim pravilima. Muškarci mogu da idu kud žele i da rade šta žele. Sa ženama je drugačije. One su pod kontrolom."

„Prava muškaraca i žena su različita. U islamu, prava muškaraca i žena su jasno određena. Dve žene su vredne koliko jedan muškarac. Žena može da vredi kao dva muškarca samo ako su obojica fizički nesposobni."

Na osnovu ovih izjava možemo zaključiti da postoji velika potreba za obrazovnim programima koji bi promovisali rodnu ravnopravnost i zdrav maskulinitet za ove grupe. Osim toga, potrebno je promovisati univerzalna ljudska prava, zarad bolje integracije migranata u Srbiji i drugim evropskim zemljama. CARE Balkans je sa svojim partnerima razvio pilot program – zasnovan na PLA istraživanjima – za rad sa mladim migrantima koji su trenutno smešteni u prihvatnim centrima u Srbiji. To istraživanje i iskustvo rada sa mladim migrantima poslužili su kao osnova za ovaj priručnik.

NASILJE – SHVATANJA I ISKUSTVA

Mladići koji su učestvovali u ovom istraživanju najviše vezuju nasilje za ratne događaje i svoj izbeglički status. Osim toga, oni su naveli različite oblike psihološkog nasilja: ponižavanje, izrugivanje, pretnje, itd.

Kad je reč o nasilju u vršnjačkim odnosima, tu se njihova shvatanja razlikuju. Neki kažu da na nasilje odgovaraju nasiljem, da bi izbegli buduća šikaniranja. Drugi ne reaguju tako; smatraju da se nasiljem ne pokazuje muževnost.

„Vrlo sam vešt u psihološkom nasilju. To mi je u prirodi. Čak i sebe zlostavljam u ogledalu. Kad me neko vređa u školi zato što sam Avganistanac, ne ostajem dužan nego vređam i ja njih. Bio sam u situaciji u kojoj je bilo fizičkog nasilja i odgovorio sam nasiljem. Da nisam to uradio, svaki dan bi me šikanirali."

„Nasiljem ne pokazuješ svoju snagu. Nasiljem ne pokazuješ muževnost. Hrabra osoba ne mora da odgovori nasiljem. I ćutanje je odgovor."

Mladići su tokom radionica delili iskustva o različitim oblicima nasilja. Mnogi su bili svedoci eksplozija, bombardovanja i ubistva. Neki mladi Avganistanci su, pošto su pobegli od nasilja, dobili privremeni boravak u Iranu.

„Doživeo sam nekoliko nasilnih situacija u školi. Bilo nas je petoro Avganistanaca i Iranci su nas stalno zadirkivali. Niko nas nije branio. Čak ni nastavnici. Oni su veliki rasisti. Čak su nas zadirkivali zbog regije odakle potičemo."

„Mene su šverceri držali i maltretirali 15 dana. Tražili su pare. Bili smo u selu u Makedoniji. Dali smo mu pare dok smo bili u Grčkoj i on je trebalo da ih da drugom šverceru, ali nije. Onda nas je taj drugi mučio 15 dana i tražio pare. Terao nas je da zovemo porodice i da im tražimo da nam pošalju novac."

Ovi mladići prošli su kroz razne nasilne situacije na putu ka Evropi. Oni koji su prošli kroz Bugarsku videli su kako bugarska policija udara migrante, često bez ikakvog razloga. Rekli su da se to događalo i u Makedoniji. Neki su imali loša iskustva sa švercerima s kojima su se dogovarali da ih prebace u drugu zemlju.

„U Bugarskoj i Makedoniji su nas tukli drugi migranti. To se ne dešava često ovde u kampu jer se plaše da ne budu deportovani. Ima mnogo problema sa nasiljem u koje su uključeni Iranci. Jednom prilikom, odrasli Iranci nam nisu dozvolili da kuvamo u kuhinji jer su mislili da ćemo napraviti nered."

NASILJE NAD ŽENAMA

Mladići su u intervjuu pominjali da su bili svedoci nasilja nad ženama. Rekli su da je to uobičajena pojava u okviru porodice, ali i u zajednici. Neki mladići su izjavili da bi ih bilo sramota kad bi bili nasilni prema ženama. U njihovim zajednicama, međutim, ako žena počini preljubu, to se uvek završi nasiljem nad njom. Mladići su takođe rekli da u Avganistanu postoji nepisano pravilo da je prihvatljivo udariti ženu ako ne posluša ponovljena upozorenja. Neki učesnici su rekli da bi ih bilo sramota ukoliko ne postupe tako. To deluje kao gotovo standardna procedura: posle dva upozorenja, sledi nasilje. Osim toga, do nasilja može doći ako žena ne vodi računa o svojoj deci.

„Upozorio bih je jednom ili dvaput, i ako me ne bi poslušala, udario bih je. To je naš običaj. Udario bih je ako me ne bi poslušala, ako bi razgovarala s nepoznatom osobom, ili ako bi radila nešto iza mojih leđa."

„Ako me žena ne sluša, dvaput bih je upozorio i onda bih je udario, ali posle pet minuta bih je zagrlio zato što je volim."

„Otišao sam na posao. Rekao sam ženi da odvede naše dete u školu. Vratio sam se kući ranije; dete je bilo gladno i prljavo. Normalno je za muškarca da se u takvoj situaciji razljuti. Muškarac ženi obezbeđuje sve, ali takođe očekuje od nje da ispunjava svoje obaveze."

Suprotno ovim odgovorima bilo je mišljenje mladića koji je bio u potpunosti protiv nasilja.

„Nikada je ne bih udario. Čak i kad bi mi bila neverna. Razveo bih se. Udaranje ništa ne menja. Nasilje je i kada ne poštuješ svoju ženu."

SEKSUALNO NASILJE

Svi učesnici su izjavili da su protiv seksualnog nasilja i da je seksualno nasilje različito od normalnog seksualnog odnosa po tome što nisu obe strane pristale na seks. Dodali su da je ucenjivanje nekoga golim fotografijama takođe vid seksualnog nasilja. Smatraju da je seksualno nasilje i kad neko ima odnose sa osobom koja je pod uticajem alkohola ili droga, ili je maloletna.

Većina ispitanika je izjavila da su žene ponekad same krive za to što su silovane, zbog načina na koji se oblače.

„To je greška žene, zato što izaziva muškarce svojim provokativnim oblačenjem. Otkriva sebe drugim muškarcima, a oni imaju taj poriv. Ako nosi odeću koja je otkriva, svi će je gledati. Ako je pokrivena, niko je neće gledati."

„U Avganistanu važi drugačiji zakon. Žene moraju da se pokrivaju, dok u Evropi to nije slučaj. To ipak nije razlog za nasilno ponašanje. Žena koja se ne pokriva u Avganistanu će biti izvređana."

„Krivicu snosi napadač, a ne žena koja je tako obučena. Svako nasilje je pogrešno."

Mladići se ne slažu u pogledu pitanja da li u braku može postojati seksualno nasilje. Neki smatraju da seksualno nasilje u braku ne može da postoji jer su oba partnera pristala na tu vezu, dok drugi misle da je i u braku neophodan pristanak.

„Venčali su se, to su hteli, niko ih na to nije terao. Kad su već u braku, moraju da budu spremni na seksualni odnos."

„Nemoguće je da muž siluje i zlostavlja ženu. Venčali su se i oboje su na to pristali. Ipak, nije u redu da muškarac spava sa ženom ako ona to neće."

POKAZIVANJE EMOCIJA

Mladići su izjavili da pokazivanje emocija poput straha ili tuge nije poželjno, jer se smatra slabošću; rekli su da to ne dolikuje muškarcu, pošto je njegova društvena uloga da štiti druge. S druge strane, prihvatljivo je i uobičajeno za ženu da to radi. Mladići na različite načine izražavaju bes i priznaju da su puni besa zbog događaja i frustracija koje su imali u životu. Imaju jasne ciljeve, ali imaju poteškoće da ih ostvare, što izaziva bes koji ne mogu da kontrolišu. Veoma retko govore o članovima porodice koje su ostavili u Avganistanu. Besni su i zbog toga što žive u zatvorenom prostoru u kome se ne osećaju slobodno. Smatraju da je muškarcima lakše da izraze gnev, ali i da žene lakše pokazuju bes u svojim grupama kad su na evropskom tlu.

„Mnogo toga lošeg smo videli u Avganistanu. Naša srca su se skamenila. Kako da plačemo? Videli smo mnogo ubijenih i masakriranih ljudi. Sve smo suze isplakali tamo. Bilo je situacija kad nismo plakali zato što smo bili u šoku, sahranjivali smo ljude bez udova. Otac bi me svaki dan zvao da kopamo grobove da bismo zaradili pare. Kako da plačem?"

„Muškarci ne mogu da se plaše. Ako nekome pokažeš da ga se plašiš, još više će te šikanirati. Muškarac ne treba da pokazuje svoje slabosti, zato što će ih neko upotrebiti protiv njega. Drugi će otkriti da si slab. Ljudi koriste tvoj strah."

„Ovde se osećamo kao zatvorenici. Bili bismo mnogo srećniji kad bismo bili slobodni, čak i ako bi to značilo da spavamo napolju."

Svakog minuta 24 osobe širom sveta su prinuđene da naspuste svoje domove. To je 34.000 ljudi dnevno koji ostavljaju sve za sobom u nadi da će naći sigurnost i bolju budućnost. Izbeglica je neko ko je prinuđen da napusti svoju zemlju zbog progona, rata ili nasilja. Izbeglica ima osnovan razlog za strah zbog rasnih, religijskih, nacionalnih ili političkih stavova, ili zbog pripadnosti određenoj društvenoj grupi. Uglavnom se plaše ili im je nemoguće da se vrate kući. Rat i etničko, plemensko i versko nasilje su glavni razlozi zašto ljudi odlaze iz svojih zemalja.[4]

4 www.care-international.org

Podrška mladićima i dečacima u kriznim situacijama

Među izbeglicama ima mnogo mladića, posebno maloletnika, koji putuju sami ili su se na putu priključili nekoj grupi. Oni su u posebnoj opasnosti da postanu žrtve nasilja, u bilo kom vidu, da postanu žrtve švercera ili trgovaca ljudima, ili da jednostavno nestanu.

CARE Balkans smatra da je ključno obratiti pažnju na potrebe mladih ljudi "u pokretu" i razvio je metodologiju za odgovor na izazove s kojima se susreću aktivisti i aktivistkinje koji rade sa tim mladićima i dečacima.

Priručnik izlaže saznanja do kojih smo došli kroz iskustvo rada u kriznoj situaciji i podeljen je na dva dela:

/ 1 Saveti za odgovaranje na osnovne potrebe dečaka i mladića u kriznim situacijama

/ 2 Saveti za izvođenje obrazovnih programa za dečake i mladiće u kriznim situacijama

Za humanitarne radnike i radnice je važno da imaju na umu da dečaci i mladići nemaju iste potrebe u kriznim situacijama kao i druge grupe, i da se pomoć i programi moraju prilagoditi njihovim potrebama.

Za rad sa mladićima–migrantima je potrebno da se dobro pripremite:

- Prikupite informacije o zemlji iz koje dolaze. Saznajte kakvo im je poreklo, stil života, imena gradova u njihovoj zemlji, praznike i sve druge informacije o njihovoj kulturi i društvu koje mogu biti korisne prilikom zbližavanja s njima.

- Budite spremni na to da su imali neko traumatično iskustvo, bilo u svojoj domovini ili na migrantskoj ruti. Nije potrebno da budete psiholog ili savetnik, ali morate biti spremni na to da će neki od njih imati snažne emotivne reakcije ili da će njihovo ponašanje otkrivati da su proživeli teške traume. Ako je to slučaj, potrebno je da ostanete mirni i da za nju/njega stvorite bezbedno okruženje, da budete blagi i da razmotrite mehanizme upućivanja koji su na raspolaganju u prihvatnom centru/kampu. Ako je potrebno, možete prekinuti aktivnosti kako bi on/oni dobili neophodnu pomoć i podršku. Ako je moguće, možete organizovati manje grupne razgovore tokom kojih bi mladi ljudi mogli otvoreno da govore o sebi i svom iskustvu. Preporučljivo je da u ove razgovore uključite i psihologa.

- Naročito budite oprezni prilikom izbora prostora, bilo otvorenih ili zatvorenih, u kojima organizujete aktivnosti, i preuzmite sve mere potrebne za mesto gde borave izbeglice, za određeni kamp ili zajednicu (nabavite neophodne dozvole, napravite bezbednosni plan, informišite se o ponašanju u slučaju opasnosti, itd.) Izbegavajte: buku, velike površine u jarkoj crvenoj boji; da mladići sede leđima okrenutim prema vratima; odeću, igračke – pištolje i druge predmete koji mogu da ih podsete na rat i nasilje; izbegavajte gužve i dovođenje učesnika na javna mesta a da ih pre toga ne pripremite i posavetujete kako da se ponašaju.

Saveti za odgovaranje na osnovne potrebe dečaka i mladića u kriznim situacijama

NAMIRNICE I ISHRANA

Kao što je to naznačeno u Sphere[5] uputstvima, legalni međunarodni instrumenti prepoznaju pravo svih na adekvatnu hranu i život bez gladovanja. Kad pojedinci ili grupe, iz razloga na koje ne mogu da utiču, nisu u mogućnosti da uživaju pravo na adekvatnu ishranu, u obavezi smo da im to pravo direktno omogućimo. CARE International je jedan od glavnih snabdevača hranom na balkanskoj ruti za migrante iz Sirije, Avganistana, Irana, Iraka i istočne Afrike. Naše iskustvo govori da je prvo potrebno izvršiti procenu nutricionih potreba korisnika da bi im obezbedili odgovarajuću hranu dobrog kvaliteta. Uravnotežena i raznovrsna ishrana, dovoljna količina kalcijuma, izbegavanje hrane sa visokim sadržajima masti i šećera i pijaća voda su osnovne polazne tačke za snabdevanje hranom. U poslu obezbeđivanja hrane smo, međutim, naučili da je tinejdžerima potrebno više kalorija nego tinejdžerkama, i da oni i traže više (zbog bržeg metabolizma). Zato je za ishranu dečaka i mladića potrebno pripremiti dodatnu hranu i energetske pločice.

5 www.sphereproject.org

OPREMA

Cipele i odeća treba da budu u svim veličinama za tinejdžere. Što se tiče sredstava za higijenu, dečacima i mladićima su potrebni sapun, četkica za zube, zubna pasta, šampon, brijač i pena za brijanje.

SMEŠTAJ

Kao i svima, i dečacima i mladićima je potreban smeštaj i lični prostor u okviru njega. Za dečake i mladiće smeštaj je kompleksno pitanje. Za vreme vanredne situacije na Balkanu, dečaci i mladići koji su putovali sa svojim porodicama su smeštani zajedno sa njima. Međutim, oni koji su putovali sami, kao „maloletnici bez pratnje“, stavljeni su u odgovarajući „muški“ smeštaj. U tim slučajevima su delili smeštaj sa starijim muškarcima koje nisu poznavali i koji su često bili druge etničke pripadnosti. To je uvećalo broj nasilnih situacija, koje su uključivale i seksualno nasilje. Stoga je veoma važno da se za mladiće i dečake obezbedi zaseban smeštaj gde oni mogu sami da se odmaraju i oporavljaju.

BEZBEDNOST

Za dečake i mladiće, a posebno maloletnike bez pratnje, bezbednost je veoma važno pitanje. Oni koji putuju sa svojim porodicama makar imaju osnovni osećaj sigurnosti, dok oni koji putuju sami sve vreme osećaju nebezbedno. Humanitarni radnici i radnice imaju zadatak da im pomognu da se ponovo osećaju bezbedno. Iskustvo na Balkanu govori da bi mladići i dečaci trebalo da budu smešteni u zvaničnim državnim prihvatnim centrima gde im se može obezbediti prenoćište, hrana i psihološka pomoć. Za migrante je veoma korisno i da imaju obezbeđenje u kampu (koje ih štiti od lopova, švercera, itd.).

Obrazovanje je jedno od osnovnih ljudskih prava, obezbeđeno Konvencijom o pravima deteta usvojenom 1989. i Konvencijom o statusu izbeglica usvojenom 1951. Ono osposobljava mlade ljude tako što im pruža znanje i veštine da prevaziđu kriznu situaciju u kojoj su se našli, i pomaže im da vode nezavisan i ispunjen život. Obrazovanje štiti izbegličku decu od opasnosti da budu iskorišćena kao dečja radna snaga, od seksualne eksploatacije i dečjih brakova, i pruža im mogućnost da nauče o svetu koji ih okružuje, što im olakšava odrastanje i čini da postanu jaki i zreli ljudi.

Obrazovni program za mladiće i dečake u kriznim situacijama

Jedan od prioriteta na Balkanu bilo je upisivanje dece u osnovne škole. Ministarstvo za obrazovanje, UNICEF i druge važne međunarodne organizacije potrudili su se da kreiraju povoljnu sredinu za školovanje izbegličke dece. Zabeleženo je da u 2018. godini, 427 izbegličke dece pohađa osnovne škole u Srbiji. Ali kako stoje stvari sa tinejdžerima? Zakon u Srbiji ne propisuje da srednjoškolsko obrazovanje bude obavezno, pa se migranti-tinejdžeri dobrovoljno prijavljuju za aktivnosti koje osmišljavaju i finansiraju međunarodne ili lokalne organizacije.

CARE International, zajedno sa lokalnim partnerima NEXUS-om iz Vranja i Centrom E8 iz Beograda, sproveo je projekat sa ciljem da obezbedi odgovarajuću zaštitu za mlade migrante-maloletnike bez pratnje smeštenih u prihvatnim centrima. Organizovao je obrazovne radionice koje su im ukazale na važnost pitanja kao što su: zdrave životne navike, nenasilno rešavanje konflikata, rodna ravnopravnost, maskulinitet i borba protiv trgovine ljudima. CARE Balkans ima veliko iskustvo u uključivanju dečaka i mladića u programe prevencije nasilja, zdravih životnih stilova i rodne ravnopravnosti. Ministarstvo prosvete Republike Srbije je prihvatilo CARE-ov Program Y (Program za mlade) i proglasilo ga „programom od posebnog javnog interesa“. On je korišćen kao model za rad sa mladim migrantima, a poslužio je i kao osnova za rad na ovom priručniku. Osim toga, u ovom priručniku se nalaze i saveti za radionice o kulturi, vrednostima i profesionalnoj orijentaciji iz programa Kids Welcome Initiative (KIWI) koji je osmišljen i koji se sprovodi u Nemačkoj kroz časove dobrodošlice za izbegličku decu u školama.

Naredna poglavlja predstavljaju pregled programa, raspoloživih pomoćnih metodoloških alata i saveta za rad sa dečacima i mladićima u kriznoj situaciji.

1

PRVI KORAK – PARTICIPATIVNO UČENJE I AKCIJA (PLA) – KVALITATIVNO ISTRAŽIVANJE

Program bi trebalo započeti kvalitativnim istraživanjem – radionicom u trajanju od 3-5 dana, na kojoj ciljna grupa razgovara o temama kao što su kultura, vrednosti, nasilje, seksualno i reproduktivno zdravlje i životne navike. Ove radionice treba da vam pomognu da donesete informisanu odluku o tome kakav će biti obrazovni program za dečake i mladiće. Po završetku PLA radionica, instruktori mogu da iskoriste radionice iz Programa Y – CARE metodologije (https://beta.youngmeninitiative.net/wp-content/uploads/2017/11/Program-Y-SRB.pdf) za rad sa mladićima, i da osmisle niz radionica i motivacionih aktivnosti koje bi koristile ciljnoj omladinskoj grupi. U tom slučaju je važno informisati se ili bar pretpostaviti koliko dugo će mladi migranti ostati na toj lokaciji – da li će to biti nekoliko dana, meseci, ili možda čak nekoliko godina. Najoptimalniji broj učesnika u PLA radionicama je 20 ljudi različitog porekla.

2

DRUGI KORAK – OBUKA ZA EDUKATORE/INSTRUKTORE

Na ovom koraku, omladinski radnici i radnice koji sprovode PLA kvalitativno istraživanje i koji su osmislili program za rad s mladim izbeglicama treba da realizuju Obuku za edukatore, namenjene humanitarnim radnicima, volonterima i aktivistima koji su zainteresovani za rad sa dečacima i mladićima. Obuka treba da sadrži:

/ 1 Uvod: uputstva za postupanje u kriznoj situaciji na određenom lokalitetu, upoznavanje sa ljudima, njihovim poreklom i potrebama.

/ 2 Programske teme: upoznavanje s metodologijom izvođenja radionica; znanje i veštine koji su za to potrebne; kako odgovoriti na izazove i prepreke u grupnom radu.

3

/ 3 Dodatne aktivnosti: motivacione aktivnosti koje bi trebalo da afirmišu poruke iz radionica, ali i da opuste i zabave učesnike.

/ 4 Planiranje aktivnosti: jasan plan za izvođenje radionica i drugih aktivnosti u nastupajućem periodu (1 mesec, 6 meseci, 1 godina, itd.).

TREĆI KORAK – EDUKATIVNE RADIONICE

Naredne radionice se odnose na različite aspekte „kulture“ i trebalo bi da ohrabre i osposobe mlade ljude na putu ka interkulturalnoj kompetentnosti. Međutim, imajući u vidu pređašnje obrazovanje migranata, ne treba očekivati od njih da dostignu najviši nivo, takozvanu fazu „integracije“. Ovaj proces se nikada ne završava; on se odvija i utiče na nas tokom čitavog života.

RADIONICA 1:
RODNA ZEMLJA I POREKLO; SLIČNOSTI I RAZLIKE

60-90 minuta

Učesnici uče da prepoznaju i poštuju sličnosti i razlike među ljudima. Postaju svesni sopstvene individualnosti.

tabla s papirima ili veliki papir, tabla, hemijske / grafitne olovke, krede, lampa.

Vežba A – koraci

/1 Upitajte učesnike kakve su razlike između ljudi, prikupite njihove odgovore i napišite ih, na primer, na tablu. Razgovarajte o tome koliko značaja pridaju ovim razlikama. Ukoliko radite s naprednijim učesnicima, pristupite drugačije: nacrtajte na tabli tabelu sa tri kolone. Prvu kolonu nazovite: „Zanimljive razlike"; drugu: „Beznačajne razlike", a treću: „Razlike koje dovode do konflikta".

/2 Dajte vreme učesnicima da razmisle i pronađu što više karakteristika koje čine razlike među ljudima. Na primer: pol, mesto prebivanja, godište, boja kose, hobiji, broj braće i sestara, itd.

/3 Prikupite odgovore i napišite ih na tabli. Upitajte učesnike kojoj koloni pripadaju odgovori i zašto.

/4 Diskusija i zaključci.

PITANJA ZA DISKUSIJU

- Kako bi izgledao svet da nema razlika (na primer, kada bi svi ljudi bili istog pola, imali iste sklonosti, bili istih verovanja, itd.)?
- Zašto uopšte postoje beznačajne razlike?
- Da li je važno ako su svi ljudi različiti? Zašto? Do čega dovode ove razlike u školi, kod kuće, u stranoj zemlji?
- Zašto neke razlike dovode do konflikta?

Vežba B – koraci

/1 Učesnici pomažu jedni drugima da iscrtaju svoje profile. Pomoću lampe projektuju svoje obrise na zid. Prislanjaju papir na zid ispred lampe i iscrtavaju obris.

/2 Učesnici zatim pišu sopstvene odlike u profilima, npr. devojka, igra fudbal, ima 12 godina, smeđe oči, levoruka, itd.

/3 Učesnici predstavljaju svoje profile i svi ih komentarišu.

/4 Diskusija o ishodima.

PITANJA ZA DISKUSIJU

- Možete li da pronađete dva istovetna profila?
- Koje su sličnosti, a koje razlike između profila?
- Koje su osobenosti na koje ste posebno ponosni?

Alternativa: Ako nemate lampu, učesnici mogu da crtaju jedni druge.

RADIONICA 2:
ETIKETIRANJE

Ukazivanje na to kako etiketiranje ljudi može da ograniči individualne potencijale i utiče na odnose među ljudima.

90 minuta

Papir, selotejp,
hemijske/grafitne olovke.

Važna primedba

Vodite računa da nijedan učesnik ne postane agresivan ili se uvredi zbog određenih "etiketa".

Postupak

/1 Zajedno se prisetite pozitivnih i negativnih „etiketa", odnosno stereotipa, koji se često koriste u sredinama iz kojih ovi mladi ljudi potiču. To mogu da budu „etikete" poput: pametan, lenj, stidljiv, nasilan, itd. Pokušajte da se prisetite bar onoliko „etiketa" koliko ima članova grupe.

/2 Napišite te „etikete" na papiru i zalepite ih učesnicima na leđa.

Primedba: Kako bi ova aktivnost bila uspešna važno je da učesnici ne vide „etiketu" na svojim leđima već samo na tuđim.

/3 Pitati dvojicu ili trojicu učesnika da odigraju igru uloga u kojoj se jedan prema drugom odnose u skladu sa „etiketom" koja im je dodeljena.

/4 Tražite od učesnika u igri da pokušaju da pogode koju su „etiketu" dobili na osnovu načina na koji se drugi prema njima odnose, a onda im kažite da razmisle o sledećim pitanjima:

a. Kakav je osećaj kad se neko ponaša prema tebi na osnovu tvoje „etikete"?

b. Kakav je osećaj kad se prema nekom drugom ponašaš na osnovu njegove „etikete"?

/5 Pošto dobrovoljci odgovore na ova pitanja, pitajte ostatak grupe za njihovo mišljenje o ovoj igri uloga.

/6 Zamolite druge dobrovoljace da i oni odigraju igre uloga. Ostaviti vreme da posle svake igre uloga učesnici pokušaju da pogode svoje „etikete" i da razgovaraju o tome kako su se osećali.

/7 S ostatkom grupe diskutujte o sledećim pitanjima.

PITANJA ZA DISKUSIJU

- Kako reagujete kad se neko prema vama ponaša na osnovu vaše „etikete“?
- Kako reagujete kad se vi ili neko drugi prema drugoj osobi ponaša na osnovu „etikete“?
- Da li su ove „etikete” uobičajene u vašoj zajednici? Koje se još „etikete” koriste?
- Zašto ljudi „etiketiraju“ jedni druge?
- Koje su posledice „etiketiranja“ pojedinaca? Do kakvih posledica etiketiranje dovodi u odnosima?
- Kakva je veza između etiketiranja i moći?
- Šta ste ovde naučili što možete primeniti u svojim životima i zajednicama?
- Kako možete da izbegnete etiketiranje drugih ljudi?
- Kako možete ohrabriti druge mlade osobe da ne etiketiraju druge?

Zaključak

Stereotipi i etiketiranje ugrožavaju pojedince, kao i njihove odnose s drugima. Neophodno je da razmislite o načinu na koji se ponašate prema drugim ljudima, o načinu na koji se drugi ljudi ponašaju prema vama i kako da promenite ponašanje koje se zasniva na etiketiranju. Treba, na primer, da naučite kako da ne činite sledeće:

a. Sudite o nekome pre nego što ga upoznate;

b. Etiketirate i koristite pogrdne nadimke;

c. Diskriminišete na osnovu pola, vere, etničke pripadnosti ili društvene klase;

d. Učinite nekoga u porodici/zajednici žrtvenim jagnjetom;

e. Budete uporni ili tvrdoglavi u svojim stavovima;

f. Pokazujete ravnodušnost ili prezir.

Osećaj da ste deo zajednice i da ste prihvaćeni takvi kakvi jeste je od presudne važnosti za učenje i razvijanje individualnih i društvenih potencijala. Kako se ove radionice i vaš život budu odvijali, treba da težite da prevaziđete etiketiranje i budete otvoreniji u odnosima s drugim ljudima.

RADIONICA 3:
MOĆ I ODNOSI

Ukazivanje na postojanje moći u odnosima i razmišljanje o tome kako je doživljavamo i ispoljavamo.

90 minuta

Ništa

Postupak

Prvi deo – Ogledalo (30 minuta)

/1 Zamolite učesnike da ustanu i formiraju parove. Svaki par treba da odluči ko će od njih dvoje biti „osoba", a ko „ogledalo". Objasnite da „ogledalo" mora da podražava svaki pokret koji učini "osoba". Za to im dajte 2-3 minuta.

/2 Zamolite parove da zamene uloge i odigraju isto.

/3 Diskutujute o sledećim pitanjima:

a. Kako ste se osećali dok ste bili „osoba"?

b. Kako ste se osećali dok ste bili „ogledalo"?

c. Da li ima trenutaka u vašem životu kad vam se čini da igrate ulogu „osobe"? Koji su to trenuci?

d. Da li ima trenutaka u vašem životu kad vam se čini da igrate ulogu „ogledala"? Koji su to trenuci?

Drugi deo – Moć i odnosi (60 minuta)

/1 Zamolite učesnike da osmisle i izvedu kratke scene koji opisuju razmenu moći u dole navedenim odnosima. Edukator može da doda i druge odnose koje su u vezi s lokalnim kontekstom i prilikama.

a. Učitelj i đak

b. Roditelj i dete

c. Muž i žena

d. Osoblje kampa i izbeglice

e. Šverceri i izbeglice

/2 Posle predstave, pokrenite diskusiju o sledećim pitanjima.

PITANJA ZA DISKUSIJU

- Da li su ove scene realistične?
- Da li u vašem svakodnevnom iskustvu postoje ljudi koji zloupotrebljavaju svoju moć? Ko? Zašto?
- Da li vi u svakodnevnom životu zloupotrebljavate moć? Nad kim? Zašto?
- Zašto se ljudi tako ponašaju jedni prema drugima?

- Kakve posledice na odnose ostavlja ponašanje u kome se jedna osoba prema drugoj odnosi kao prema „objektu“?

- Kako društvo/kultura ohrabruju ili podržavaju odnose u kojima jedna strana ima veću moć od druge?

- Ima li razlike u moći u odnosima između mladih ljudi?

- Kako ove radionice mogu da vam pomognu da promislite i, možda, promenite odnose u vašim životima?

Zaključak

Ima mnogo različitih odnosa u kojima jedna osoba može imati moć nad drugom. Kao što ćemo pomenuti u različitim aktivnostima navedenim u ovom priručniku, nejednaka moć u partnerskim odnosima može imati ozbiljne posledice u pogledu povećanja rizika od bolesti poput SPB i side, kao i neplanirane trudnoće. Na primer, žena često nema moć da kaže da li će, kada i kako da se dogodi seks, čak ni da li će biti korišćen kondom, jer postoji uvreženo mišljenje da su muškarci ti koji odlučuju o seksualnim pitanjima a da žene treba da ostanu pasivne, ili da je ženi seksualni odnos „dužnost”. U drugim slučajevima, žena koja je finansijski zavisna od muškarca može osećati da nema moć da odbije seks. U slučajevima „međugeneracijskog” seksa, razlike u godinama i klasi mogu da stvore još veću nejednakost u odnosu, koja može dovesti do rizičnih situacija.

Postoje i drugi odnosi moći u vašim životima i zajednici. Setite se odnosa mladih i starih, đaka i učitelja, zaposlenih i poslodavaca. Nejednaka moć u tim odnosima može ponekad imati za posledicu da se jedna osoba prema drugoj odnosi kao prema „objektu”. Kad razgovarate o rodu i odnosima muškaraca i žena, važno je setiti se veze između vašeg sopstvenog osećanja ugnjetavanosti u nekim odnosima i toga kako se vi ponekad možda odnosite prema drugima kao prema „objektima”, uključujući i žene. Promišljanje ovih veza vas može motivisati da izgradite ravnopravnije odnose sa drugim muškarcima i ženama u vašem domu ili zajednici.

RADIONICA 4:
ŠTA JE TO ŠTO ZOVEMO ROD?

Razumevanje razlike između pola i roda i promišljanje načina na koji rodne norme utiču na živote i odnose između žena i muškaraca.

70 minuta

Tabla sa papirima, selotejp, markeri, samolepljivi blokčići, časopisi, lepak, markeri za tablu sa papirima, makaze.

Napomene

Pre započinjanja ove aktivnosti, važno je da edukator razume razliku između pola i roda. Ovde smo naveli opštu definiciju, no savetujemo da edukator pročita uvod ovog priručnika da bi to pitanje bolje razumeo. Seks je biološka kategorija, u smislu da smo rođeni s muškim ili ženskim reproduktivnim organima i hormonima. Rod je ishod socijalizacije, odnosno formiranja naših stavova, ponašanja i očekivanja u skladu sa onim što društvo očekuje od muškaraca/žena. Te osobine se uče od članova porodice, prijatelja, kulturnih i verskih institucija i na radnom mestu. Neki učesnici ne razlikuju rod od seksualne orijentacije. Važno je objasniti da je rod sociokulturni konstrukt koji se pripisuje nekoj osobi na osnovu njegovih/njenih fizičkih svojstava. Seksualna orijentacija, s druge strane, odnosi se na romantična/seksualna osećanja koja neko ima prema osobi suprotnog pola (ako je heteroseksualac), ili istog (ako je homoseksualac) ili prema osobama oba pola (ako je biseksualac). Na svakog pojedinca utiču društvena očekivanja u vezi s njegovim/njenim polom, bez obzira na njegovu/njenu seksualnu orijentaciju.

Edukatori ne treba da izražavaju ekstremne stavove u toku diskusije, jer bi onda učesnici mogli da pomisle da su ona/on protiv toga da se žena/muškarac ponaša ili da učestvuje u aktivnostima koja se tradicionalno vezuju za njenu/njegovu rodnu ulogu. Razgovor treba da se kreće ka zaključku da svako treba da ima slobodu pri izboru. Na primer, sasvim je prihvatljivo da žena bude domaćica ako je to njen izbor, a ne nešto na šta je prisiljava rodna uloga, porodica ili društvo. Izbor je važan za pojedinca i njenu/njegovu sreću i ispunjenost. U društvu koje na svoje članove gleda isključivo kroz njihove rodne uloge pojedinac je ograničen tuđim očekivanjima.

U većini društava, rodne uloge su nametnute, “prirodne” i jedini izbor. Dok razgovarate o rodu, podsetite ih na primere običaja koji su se smatrali “normalnim” i bili ustaljeni za žene i muškarce. Objasnite da su ta pravila ne samo društveni konstrukti nego su i relativna i često su se menjala kroz istoriju. Primer toga je odeća:

Visoke potpetice – u jednom istorijskom trenutku su ih nosili muškarci koji su pripadali višim klasama, a Luj XIV je bio verovatno jedan od najvećih kolekcionara visokih potpetica.

Roze za devojčice i plavo za dečake je rodna norma skorijeg datuma. Početkom 20. veka proizvođači odeće za bebe naglašavali su polnu razliku kroz boju odeće (npr. roze za devojčice, plavo za dečake) da bi povećali prodaju. Pre toga, u jednom trenutku u SAD-u je bilo gotovo obrnuto – roze je bilo za dečake, a plavo za devojčice zato što se plavo smatralo „nežnijom” bojom.

Haljine i suknje za muškarce – muškarac koji ide ulicom odeven u haljinu ili suknju izazvaće negativne komentare, a mogao bi čak da bude napadnut zato što „nije muško” ili zbog njegove pretpostavljene homoseksualnosti. S druge strane, ljudi prihvataju da sveštena lica nose haljine, kao i „haljine” ili suknje koje nose muškarci iz određene društveno-kulturne sredine (npr. indijski sariji, škotski kiltovi).

Takođe, važno je da se pol i rod ne predstave kao kruti ili dihotomni identiteti. U toku diskusije, edukator bi mogao da povede razgovor o tome kako se transseksualne osobe ne uklapaju u ove tradicionalne rodne i polne kategorije. Transrodne osobe se ne identifikuju s polom s kojim su rođene – neko se može roditi kao žensko a osećati se kao muško. Transseksualne osobe su one koje odluče da medicinski promene pol u onaj za koji smatraju da je pravi za njih. Interseksualne osobe (poznate i kao hermafroditi) su rođene sa delimično ili potpuno razvijenim i muškim i ženskim polnim organima.

Postupak

/1 Podelite učesnike u dve manje grupe i dajte im papire, časopise, lepak, samolepljivi blokčić i makaze.

/2 Zatražite od grupa da naprave kolaž od isečenih slika iz časopisa, ali da jedna grupa predstavi šta znači biti muško, a druga šta znači biti žensko. Pretpostavlja se da će kolaži pokazivati različite sadržaje. (Preporučljivo je da obe grupe dobiju iste časopise da biste videli da li koriste iste slike, a onda možete da diskutujete o sličnostima i razlikama između kolaža.)

/3 Ako učesnici požele da dodaju nešto čega nema u časopisima, mogu to da nacrtaju na samolepljivim papirićima i da ih zalepe na kolaž. Mogu takođe da napišu neke rečenice koje se smatraju tipično „muškim”, odnosno „ženskim”.

/4 Pošto završe, zatražite od njih da okače na zid kolaže jedan pored drugog, a onda pokrenite diskusiju o sledećim pitanjima:

- Šta znači BITI MUŠKO?
- Šta znači BITI ŽENSKO?

/5 Šta svi muškarci imaju zajedničko (biološke osobine, pol)?

/6 Da li mislite da se dečaci i devojčice isto vaspitaju? Zašto, ili zašto ne?

/7 Kako muškarci pokazuju emocije? Da li to rade drugačije u odnosu na žene? Ako da, zašto?

/8 Kako muškarci ispoljavaju seksualnost? Da li to rade drugačije u odnosu na žene? Ako da, zašto?

/9 Kako drugačija očekivanja o izgledu ili ponašanju žena i muškaraca utiču na vaš svakodnevni život? Na vaš odnos s porodicom?

/10 Da li bi ovi kolaži izgledali drugačije da su pravljeni od isečaka iz časopisa koji izlaze u Japanu ili Kongu? Ako da, zašto bi bili drugačiji (kulturalna uslovljenost roda)?

/11 Da li bi ovi kolaži izgledali drugačije da su pravljeni od isečaka iz časopisa koji su izlazili 1920. ili 1945. ili 1980. godine? Ako da,zašto bi bili drugačiji (istorijska uslovljenost roda)?

Zaključak

Porodica, mediji i društvo poručuju muškarcima i ženama kako treba da se ponašaju i odnose jedni prema drugima. Važno je razumeti da iako postoje razlike između muškaraca i žena, mnoge od njih su društveni konstrukti i nisu uslovljene prirodnim ili biološkim sklopom. Bez obzira na to, razlike mogu imati suštinski uticaj na svakodnevni život i na odnose muškaraca i žena. Na primer, od muškarca se očekuje da bude snažan i dominantan u odnosima sa drugima, uključujući i romantične partnere. U isto vreme, od žene se očekuje da sluša muškarca. Ovi kruti rodni stereotipi imaju posledice i po muškarce i po žene, o čemu smo u ovim radionicama razgovarali. Razvijanjem svesti o štetnosti stereotipnih rodnih odnosa po naš život i zajednicu stičemo mogućnost da ih menjamo i gradimo odnose koji bi povoljnije uticali na nas i okolinu.

RADIONICA 5:
ŠTA JE NASILJE?

Prepoznavanje vrste nasilja do kojih dolazi u partnerskim odnosima, porodici i zajednici.

90 minuta

Tabla s papirom, selotejp, markeri i slučajevi iz Priloga 5.

Napomene

Pre nego što započnete radionicu o nasilju potrebno je da saznate relevantne lokalne informacije koje se tiču nasilja, uključujući zakone koji su na snazi i postojećoj socijalnoj podršci za počinioce i žrtve nasilja. Osim toga, morate da budete spremni na mogućnost da učesnici trpe nasilje ili zlostavljanje i da ih uputite na odgovarajuće službe podrške.

Slučajevi koji su navedeni u Prilogu opisuju različite primere nasilja, među kojima su i fizičko, seksualno i emocionalno nasilje muškaraca nad ženama u partnerskim odnosima, fizičko nasilje muškaraca nad ženama van partnerskih odnosa, fizičko nasilje između muškaraca, nasilje koje potčinjava žene i institucionalno nasilje usmereno prema pojedinacu ili grupi. Možete, po potrebi, napraviti izmene (promeniti imena, prilagoditi slučajeve kulturnom/etničkom kontekstu), ili osmisliti nove slučajeve da biste se osvrnuli na druge vrste nasilja koje se javljaju u partnerskim odnosima, porodicama i/ili zajednicama.

Postupak

Prvi deo – Šta mislimo pod „nasiljem"? (30 minuta)

/1 Zatražite od učesnika da sednu u krug i neko vreme razmisle u tišini o tome kako razumeju nasilje.

/2 Zatražite od učesnika da s grupom razmene svoja razmišljanja o nasilju. Napišite njihove odgovore na tabli s papirom. ILI: zatražite od učesnika da napišu ili nacrtaju šta smatraju nasiljem.

/3 Razgovarajte sa učesnicima o onome što je zajedničko u njihovim odgovorima, kao i o onome što je jedinstveno. Razmotrite dole navedene definicije nasilja i objasnite učesnicima da ne postoji jasna i jednostavna definicija nasilja. Recite im da ćete im u drugom delu vežbe pročitati nekoliko slučajeva koji treba da im pomognu da razumeju različita značenja i vrste nasilja.

- **Fizičko nasilje** je korišćenje fizičke sile, kao što je udaranje, šamaranje ili guranje.
- **Emocionalno/psihološko nasilje** je vrsta nasilja koju je najteže odrediti. Čine ga ponižavanje, pretnje, vređanje, prisiljavanje, kao i izražavanje ljubomore ili posesivnosti kroz nametanje ograničenja u donošenju odluka i aktivnostima.

- **Seksualno nasilje** je primoravanje osobe na seksualni čin (od dodirivanja i poljubaca do seksa) protiv njegove ili njene volje, ili pravljenje seksualnih opaski koje čine da se neko oseća neugodno ili poniženo. Da bi se nešto smatralo seksualnim nasiljem, nije relevantno da li je ranije bilo dobrovoljnog seksualnog odnosa između počinioca i žrtve.

Nasilje se često kategoriše i na osnovu odnosa između žrtve i počinioca:[6]

- **Nasilje nad samim sobom** odnosi se na nasilje u kome su i počinilac i žrtva ista osoba. Deli se na *samopovređivanje* i *samoubistvo*.

- **Interpersonalno nasilje** odnosi se na nasilje između pojedinaca.

- **Kolektivno nasilje** odnosi se na nasilje koje čini veće grupe pojedinaca i deli se na društveno, političko i ekonomsko nasilje.

Drugi deo – Razgovor o različitim vrstama nasilja (1 sat)

/1 Pročitajte slučajeve iz Priloga 5.

/2 Posle čitanja diskutujte o sledećim pitanjima.

PITANJA ZA DISKUSIJU

- Koje vrste nasilja su najčešće u partnerskim odnosima između muškaraca i žena? Šta je uzrok tog nasilja? Primeri mogu da uključe fizičko, emocionalno i/ili seksualno nasilje muškaraca nad njihovim devojkama ili ženama, kao i nasilje koje čini žena nad svojim momkom ili mužem.

- Koje vrste nasilja se najčešće dešavaju u porodicama? Šta im je uzrok? Među primerima nasilja mogu da budu fizičko, emocionalno i/ili seksualno nasilje protiv dece i druge vrste nasilja između članova porodice.

- Koje vrste nasilja se najčešće dešavaju izvan partnerskih odnosa i porodice? Šta je uzrok tog nasilja? Među primerima mogu da budu fizičko nasilje između muškaraca, nasilje među bandama, ratno nasilje, silovanje, emocionalno nasilje i odbacivanje pojedinaca ili grupa iz zajednice.

- Da li postoje vrste nasilje usmerene prema nečijem polu? Koji je najčešći oblik nasilja prema ženama? Prema muškarcima?

- Da li su samo muškarci nasilni ili to mogu biti i žene ? Koji oblik nasilja muškarci najčešće koriste protiv drugih? Koji oblik nasilja žene najčešće koriste protiv drugih?

6 Tekst je preuzet sa http://www.who.int/violenceprevention/approach/definition/en/index.html. Poslednji put pristupljeno 11/02/2011..

- Da li osoba, muškarac ili žena, ikada „zaslužuje” da bude udaren/a ili da pretrpi neki drugi oblik nasilja?
- Koje posledice ostavlja nasilje na pojedinca? Na vezu? Na zajednicu?
- Da li takvo ponašanje treba da bude kažnjeno i kako (pitanje o pravnim posledicama i pravdi)?
- Šta možete vi i drugi mladi ljudi da učinite da se spreči nasilje u vašoj zajednici?

Zaključak

U svom najosnovnijem vidu, nasilje se može definisati kao upotreba sile (ili pretnja silom) jedne osobe protiv druge. Nasilje se često koristi da bi se druga osoba kontrolisala, odnosno da bi se nad njom imala moć. Dešava se u celom svetu i često je povezana s načinom na koji su pojedinci, posebno muškarci, vaspitani da reaguju na bes i konflikte. Obično se misli da je nasilje „prirodan“ ili „normalan“ deo muške ličnosti. To je, međutim, naučeno ponašanje. Iz tog razloga je moguće „odučiti se“ od nasilja i sprečiti ga. Kao što je pomenuto tokom prethodnih radionica, muškarci su uglavnom naučeni da potiskuju osećanja i za njih je ljutnja jedan od društveno prihvatljivih načina da ispolje emocije. Štaviše, muškarci su ponekad vaspitani da misle da imaju „pravo“ da očekuju neke stvari od žene (npr. obavljanje kućnih poslova ili seks) i da imaju „pravo“ da žene fizički ili verbalno zlostavljaju ukoliko žena ta očekivanja ne ispuni. Važno je imati na umu da rigidne rodne uloge koje muškarcu određuju kako da pokazuje emocije i kako da se odnosi prema ženama mogu da budu štetne kako za pojedinca tako i za društvo. Od presudne je važnosti da vi, kao mladi ljudi, razmislite o načinima da se suprotstavite nasilju.

PRILOG 5
Slučajevi nasilja

Molimo vas da zamenite imena lica imenima koja su uobičajena u zemlji iz koje potiču vaši učesnici.

SLUČAJ 1

Mirko i Belma su mladi supružnici. Dolazi im Mirkova porodica na večeru. On je vrlo uznemiren jer želi da se njegova porodica lepo provede i da se njegova žena pokaže kao odlična kuvarica. No kada je stigao kući te večeri, ništa nije bilo spremno. Belmi nije bilo dobro i ona nije počela da priprema večeru. Mirko je vrlo uzrujan. Ne želi da njegova porodica pomisli kako on nema kontrolu nad svojom ženom. Počinju da se svađaju i viču jedno na drugog. Sukob eskalira i Mirko je udara.

- Kako Belma treba da reaguje?
- Da li je Mirko mogao drugačije da postupi u ovakvoj situaciji? ?

SLUČAJ 2

Igrate s grupom prijatelja u diskoteci. Spremate se da odete, kad ugledate mladića i devojku na ulazu (očigledno u vezi) koji se svađaju. On joj kaže da je kučka i pita je zašto je flertovala s drugim muškarcem. Ona odgovara: „Nisam gledala u njega... ali čak i da jesam, zar nisam sa tobom?“ On ponovo viče na nju. Konačno, ona kaže: “Nemaš pravo da se tako ponašaš prema meni.“ On joj kaže da je đubre i da mu se skloni s očiju – ne može da podnese da je gleda. Udara je i ona pada na pod. Ona viče na njega i govori mu da nema pravo to da radi.

- Šta biste vi uradili? Da li biste otišli? Da li biste nešto rekli? Zašto, ili zašto ne?
- Da li bi bilo drugačije da je jedan muškarac udario drugog?
- Šta možete da uradite u ovakvoj situaciji? Koje su vaše opcije?
- Da li imamo odgovornost da sprečimo druge da čine nasilje?

SLUČAJ 3

Saša je stariji dečak iz bogate porodice. Jednog dana, na putu od škole do kuće, sreće Petru i oni započinju razgovor. Sutradan se ponovo sreću. To se tako nastavlja sve dok jednog dana Saša ne pozove Petru na ručak. Za ručkom joj Saša govori da mu se sviđa i poziva je svojoj kući. U njegovoj kući oni počinju da se ljube i Saša joj zavlači ruku ispod bluze. U tom trenutku Petra se zaustavlja i kaže kako ne želi da idu dalje. Saša je ljut. Kaže da je već dosta vremena proveo sa njom i izgovara: „Šta će moji drugovi reći?“ Pritiska je da promeni stav. Prvo, pokušava da bude zavodljiv, a onda, ljut, počinje da viče na nju. Onda pokušava da je privuče sebi.

Prisiljava je na seks, iako ona neprekidno govori:, „Ne, stani!“

- Da li je ovo nasilje? Zašto, ili zašto ne?
- Šta je Saša trebalo da uradi?
- Šta je Petra trebalo da uradi?

SLUČAJ 4

Jasmin je imao loš dan u školi. Majka ga grdi zbog loših ocena i zabranjuje mu da te večeri izađe. Na času, ne zna odgovor na pitanje nastavnika. Posle nastave, Renata, devojka iz Jasminovog razreda, ismeva ga zato što nije umeo da odgovori na lako pitanje. „Bilo ja baš lako. Zar si toliko glup?“ Jasmin joj kaže da umukne i gurne je ka zidu. Renata je ljuta i kaže: „Budeš li me ponovo dotakao, zažalićeš...“ Jasmin odgovara: „Ne, nego ćeš ti zažaliti...“ Ošamari je, okreće se i odlazi.

- Da li je Jasmin ispravno postupio kad je udario Renatu?
- Kako je drugačije mogao da reaguje?

SLUČAJ 5

Grupa prijatelja je otišla u klub. Jedan od njih, Danijel, primećuje da neki momak gleda njegovu devojku. Danijel mu prilazi, gura ga i nastaje tuča.

- Zašto je Danijel tako reagovao? Da li je ispravno postupio kad ga je odgurnuo?
- Kako je drugačije mogao da reaguje?
- Šta je trebalo da urade njegovi prijatelji?

SLUČAJ 6

Ljudi zaraženi HIV-om su u mnogim društvima stigmatizovani. Stalno ih vređaju. Njihovoj deci ponekada ne dozvoljavaju da pohađaju školu.

- Da li je to nasilje?
- Da li mislite da ovakva diskriminacija povređuje ljude koji su zaraženi HIV-om?
- Šta može da se učini da se ovako nešto ne dešava?

SLUČAJ 7

Monika ima 19 godina, studentkinja je i upravo se sa cimerkom uselila u mali stan u blizini fakulteta. Ima HIV od svoje 17. godine, za koji uzima lekove koji moraju da stoje u frižideru. Jednog dana je cimerka pita za šta pije lekove. Monika odlučuje da bude iskrena i otkriva joj da ima HIV. Cimerka je šokirana i ljuta. Kaže Moniki da mora smesta da se iseli, pre nego što je zarazi.

- Šta mislite o cimerkinoj reakciji?
- Mislite li da postoji rizik da se cimerka, živeći sa Monikom, zarazi?
- Da li je ovo oblik nasilja?
- Šta može da se učini da se ovako nešto ne dešava?

SLUČAJ 8

Valentino i Lejla su mladi par koji je upravo dobio drugo dete. Pre nego što su dobili decu, dogovorili su se da Lejla, kad budu dobili dete, ostaje kod kuće i brine o njima, a da Valentino radi i zarađuje. Međutim, od nedavno, Valentino je počeo da Lejli daje manje para. Ona je prvo morala da prekine sa časovima nemačkog jezika, a onda nije imala dovoljno novca ni da kupi sebi odeću, ili da popije kafu s prijateljicama. Kad bi to pomenula Valentinu, on bi joj samo rekao „Nemamo dovoljno para. Ti ionako tražiš suviše a ništa ne zarađuješ.“ Kad mu je Lejla skrenula pažnju na to da on sa svojim prijateljima izlazi svako veče, on joj je odgovorio: „Da, ja često izlazim zato što mi je potrebno da se opustim posle posla. Ti si kod kuće po celi dan i ne radiš ništa.“

- Da li je ovo oblik nasilja? Zašto, odnosno zašto ne?
- Šta bi Lejla trebalo da uradi?
- Da li je Valentino mogao drugačije da reaguje?
- Šta biste vi uradili u takvoj situaciji?

SLUČAJ 9

Grupa prijatelja je u parku. Jasna je mirna i povučena devojčica, zbog čega je Ivica zadirkuje. Ona na to ne odgovara, ali Goran, kome se ona dopada, odlučuje da je zaštiti. On kaže Ivici da prekine i njih dvojica počinju da se svađaju. Goran udara Ivicu i započinje tuča.

- Šta mislite o načinu na koji se Ivica ponaša prema Jasni?
- Da li je to oblik nasilja? Zašto, odnosno zašto ne?
- Šta biste vi uradili u takvoj situaciji?

SLUČAJ 10

Krešo je mlad muškarac koji je nedavno saopštio svojoj porodici i prijateljima da je gej. Porodica je u početku to saznanje teško primila, ali je to kasnije prihvatila. U školi, međutim, neka deca su počela da ga zovu „homićem” i drugim pogrdnim imenima. Često ga gurkaju, a ponekad i tuku.

- Da li je ovo oblik nasilja? Zašto, ili zašto ne?
- Šta Krešo treba da uradi?
- Šta njegovi prijatelji mogu da urade?
- Šta biste vi uradili u ovakvoj situaciji?

RADIONICA 6:
OD NASILJA DO POŠTOVANJA U PARTNERSKIM ODNOSIMA

Razgovor o nasilju u odnosima s partnerom i o izgradnji partnerskih odnosa zasnovanih na poštovanju.

90 minuta

Tabla s papirima, selotejp i markeri.

Napomene

Važno je da razumete da mladi ljudi mogu da se osete bespomoćno kad se pred njima odvija nasilje. Mnogi misle da ne treba da se mešaju u život drugih ljudi. Ova radionica se bavi osećajem bespomoćnosti koji imaju mnogi mladi ljudi kad se pred njima dešava nasilje u porodici.

Za ovu radionicu je planirana igra uloga sa ženskim likovima. Ako su u vašoj grupi samo muškarci, može da se desi da neki neće želeti da igraju žensku ulogu. Ohrabrite učesnike da promene stav. Ako niko ne želi da igra žensku ulogu, možete tražiti da opišu scenu pomoću slika ili kroz priču...

Postupak

/1 Objasnite učesnicima da je cilj ove radionice da se analiziraju različiti oblici nasilja koji se ponekad dešavaju u partnerskim odnosima i da se razgovara o tome kako da partnerske odnose izgrade na poštovanju.

/2 Podelite učesnike na manje grupe. Zamolite ih da osmisle kratku predstavu.

a. Zamolite dve grupe da predstave partnerski odnos – momak/devojka ili muž/žena – koji je nasilan. Podsetite ih na razgovore vođene tokom radionice „Šta je nasilje?“ i naglasite da nasilje o kome je reč u predstavi može da bude fizičko, ali da ne mora. Zamolite ih da pokušaju realistično da predstave situaciju, koristeći primere ljudi koje poznaju ili događaja kojima su prisustvovali ili o kojima su čuli.

b. Zamolite preostale grupe da predstave partnerski odnos zasnovan na međusobnom uvažavanju. Može da postoji sukob ili razlika u mišljenju, ali njihova igra uloga treba da pokaže kako izgleda odnos bez nasilja, zasnovan na poštovanju.

/3 Dajte im 15-20 minuta da osmisle svoju priču i predstavu. Recite im da predstave ne treba da traju duže od 5 minuta.

/4 Zamolite grupe da izvedu svoje predstave. Posle svake predstave, pozovite ostale učesnike da postave pitanja o onome što su videli.

/5 Pošto su sve predstave izvedene, pokrenite diskusiju o sledećim pitanjima.

PITANJA ZA DISKUSIJU

- Da li je nasilje u predstavama realistično? Da li ste sličnu situaciju videli u svom okruženju?
- Šta odlikuje nasilan odnos?
- Šta je po vašem mišljenju uzrok nasilja u partnerskim odnosima?
- U predstavama koje su prikazivale nasilje, da li su akteri mogli drugačije da reaguju i kako?
- Da li su samo muškarci nasilni prema ženama ili su i žene nasilne prema muškarcima? Kako su obično žene nasilne? Kako muškarci treba da reaguju na to nasilje?
- Kad se susretnete sa nasiljem između parova, šta obično radite? Šta možete da uradite? Gde možete da potražite pomoć?
- Kakva je uloga alkohola i droge u nasilju u odnosima?
- Koje su posledice nasilja u partnerskim odnosima?
- Kakav je odnos društva/zajednice prema nasilju u odnosima?
- Kako izgleda zdrav partnerski odnos? Da li postoje primeri odnosa gde ima poštovanja u vašoj porodici ili zajednici?
- Kako kao pojedinci možete da izgradite zdrav partnerski odnos?
- Šta kao zajednica možete da uradite da biste podstakli izgrađivanje odnosa baziranim na poštovanju?

Zaključak

Sukobi se dešavaju u svim odnosima. No sukobi se mogu razrešiti na različite načine. Učenje kako da sebi date vreme i razmislite o svojim osećanjima, kao i kako da ih izrazite na pribran i miran način, važan je deo građenja zdravog odnosa baziranog na poštovanju.

RADIONICA 7:
ŽIVA KUKAVICA ILI MRTAV HEROJ - MUŠKA ČAST

60 minuta

Razgovaranje o vezi između „muške časti“ i nasilja i promišljanje alternative kojoj bi mladići mogli da se okrenu kad su uvređeni.

Primerci Priloga 7, tabla s papirima, samolepljivi blokčići u dve boje, markeri.

Postupak

/1 Podelite učesnike u manje grupe i dajte svakoj grupu dva vertikalno povezana papira sa table, nekoliko blokčića različitih boja i markere.

/2 Recite svakoj grupi da nacrta mladića i razmisle koje osobine on mora da poseduje da bi ga poštovali u društvu. Potrebno je da zapišu osobine na samolepljivim papirićima, a zatim te papiriće zalepe na deo tela gde misle da te osobine pripadaju. Dajte im 10 minuta da to urade.

/3 Pošto završe prvi deo vežbe, recite im da napišu na preostalim samolepljivim papirićima ko je uticao na pojavu tih osobina i da zalepe te papiriće pored onih prvih. Dajte im 10 minuta i za to.

/4 Kad grupe završe, recite im da odaberu predstavnika koji će izložiti rad grupe (svako izlaganje treba da traje 5 minuta). Njihovi radovi bi trebalo da budu izloženi jedni pored drugih. Kad završe prezentaciju, edukatori bi trebalo da pronađu sličnosti i razlike između onoga do čega su grupe došle.

/5 Posle kratke diskusije, ponovo ih podelite u grupe, ali različite od onih prethodnih. Idealno, u 4 manje grupe.

/6 Objasnite učesnicima da svaka grupa treba da osmisli predstavu baziranu na slučaju koji im dodelite. Dopušteno im je da dodaju detalje u scenario. Imaju 15 minuta da se pripreme.

/7 Zamolite grupe da odigraju svoje predstave. Posle svake predstave, dajte im vremena za komentare i diskusiju o sledećim pitanjima:

a. Da li su ove situacije realistične?

b. Zašto ponekad tako reagujemo?

c. Kad vam se desi slična situacija, u kojoj ste uvređeni, kako obično reagujete?

d. Kako možete da umanjite napetost ili agresivnost u takvoj situaciji?

e. Da li pravi muškarac može da odustane od tuče?

/8 Sledećim pitanjima pokrenite diskusiju.

PITANJA ZA DISKUSIJU

- Šta je „muška čast“ za muškarce? Šta je za žene?
- Da li „muška čast“ još postoji?
- Šta možemo da učinimo da promenimo ovu „kulturu časti“? Da li žene i devojke mogu da utiču na promenu „kulture časti“? Ako mogu, kako?
- Da li nam poznavanje njenog izvora pomaže da je promenimo?
- Šta ste naučili iz ove vežbe? Kako možete da primenite na sopstveni život i odnose ono što ste naučili?

PRILOG 7

SLUČAJ 1

Milan i Armin se za vreme odmora svađaju oko školskog zadatka. Jedan optužuje drugog da je od njega prepisivao. Milan kaže Arminu da će ga sačekati napolju da reše stvar. Posle škole...

SLUČAJ 2

Grupa prijatelja je na fudbalskoj utakmici. Svi navijaju za isti tim. Kad naiđe navijač protivničkog tima, započinje tuča...

SLUČAJ 3

Grupa prijatelja je u kafiću. Tuča započinje između jednog mladića i stranca...

SLUČAJ 4

Grupa prijatelja je na igranci. Jedan od njih, Samir, primećuje mladića koji gleda njegovu devojku. Tuča započinje kada Samir...

SLUČAJ 5

Almir je zaglavljen u saobraćaju. Kad pokuša da skrene desno, preseca ga auto s leve strane i primorava ga da naglo koči. Almir odlučuje da...

SLUČAJ 6

Grupa mladih ljudi sedi u parku. Jedan mladić iz druge grupe prolazi pored njih i započinje tuča....

SLUČAJ 7

Luka i Emil se žestoko raspravljaju. Emil govori sve glasnije…

SLUČAJ 8

Grupa mladića iz provincijskog grada razgleda prestonicu. Njihov naglasak otkriva odakle su i oni dolaze u sukob sa momcima iz grada kad…

RADIONICA 8:

ŠTA JE SEKSUALNO NASILJE?

Razgovor o seksualnom nasilju i različitim situacijama u kojim se ono događa

90 minuta

2-3 primera Priloga 8

Napomene

Kao što razgovor o raznim oblicima nasilja može izazvati neprijatnost kod nekih učesnika jer bi mogli pronaći sličnosti sa događajima iz sopstvenih života, tako je moguće da su neki učesnici bili žrtve nekog oblika seksualnog nasilja u detinjstvu ili adolescenciji i da im je potrebna pomoć. Možda su doživeli seksualno zlostavljanje (koje su počinili muškarci ili žene), ali ih je bilo sramota da se nekome povere jer su mislili da im niko ne bi poverovao da muškarac može da bude žrtva seksualnog zlostavljanja (posebno ako je počinilac žena). Drugi možda imaju rođake ili prijateljice koje su bile žrtve seksualnog nasilja. Trebalo bi se pripremiti za te mogućnosti i znati gde i kome se mogu uputiti učesnici kojima je potrebna profesionalna pomoć.

Postupak

/1 Objasnite da je cilj ove aktivnosti razgovor o seksualnom nasilju.

/2 Razmotrite sa grupom šta znači seksualno nasilje i u kojim situacijama do njega dolazi. Osvrnite se na definiciju seksualnog nasilja iz uvodne aktivnosti „Šta je nasilje“?

/3 U zavisnosti od broja učesnika, podelite ih u dve ili tri manje grupe, i dajte svakoj po primerak Priloga 8. Recite im da zajedno pročitaju priču, ili im vi pročitajte naglas.

/4 Posle čitanja priče, pokrenite diskusiju u vezi sa sledećim pitanjima i podstaknite ih da razmišljaju o priči i kako je drugačije Andrej mogao da postupi:

a. Da li je priča realistična?

b. Šta mislite o Andrejevom ponašanju?

c. Da li se ono može smatrati nasiljem?

d. Zašto mislite da je on tako postupio?

e. Koje su posledice Andrejevog ponašanja po njega samog? Koje su posledice po mladu ženu?

f. Da Andrej nije podlegao pritisku, kako mislite da bi se njegovi drugovi poneli prema njemu?

g. A kako bi se, po vašem mišljenju, osećao Andrej?

/5 Podsetite učesnike na razgovor koji su vodili o slučaju # 3 tokom radionice „Šta je nasilje?“. Ako je neophodno, ili ako se o slučaju nije ranije razgovaralo, pročitajte ga naglas.

Postavite im sledeća pitanja:

a. Da li je priča realistična?

b. Po čemu se razlikuje od Andrejeve priče? Po čemu je slična?

c. Da li se i to može smatrati nasiljem? Zašto, ili zašto ne?

d. Da li se može govoriti o seksualnom nasilju u odnosu u kome je par ranije već imao seks? Zašto, ili zašto ne?

e. Šta znači pristati na seksualni odnos? Napomena: Pristanak znači da se dve osobe svesno i voljno upuštaju u seksualni odnos. To je neophodno za svaki seksualni kontakt. Činjenica da je par pre toga imao seksualni odnos nije dovoljna da se to smatra pristankom i za buduće odnose. Ako se sila, pretnja silom, ili emocionalna manipulacija upotrebi da bi se neko prisilio na seksualni odnos, to se ne može smatrati pristankom.

f. Kakav je odnos između pristanka i moći u odnosu?

g. Da li se seksualno zlostavljanje može dogoditi u braku? Zašto, ili zašto ne?

/6 Pošto se završi razgovor o obe priče, rezimirajte diskusiju sledećim pitanjima.

PITANJA ZA DISKUSIJU

- Kakve su posledice seksualnog nasilja?
- Da li se može počiniti seksualno nasilje protiv muškaraca? Kakvo? Kako uglavnom muškarci reaguju?
- Šta možete da učinite da sprečite seksualno nasilje u svojim odnosima? U svojoj zajednici?

Zaključak

Pritisak vršnjaka ili želja da pokažu da su odrasli može kod mnogih mladića dovesti do toga da tretiraju svoje partnere kao seksualne objekte. Takav stav može da dovede do situacija u kojima, tipično, mladići zanemaruju želju devojaka i putem emocionalne manipulacije ili fizičke prinude ih prisiljavaju na seks. Tako seksualno nasilje, kao i drugi oblici nasilja, može da se razume kao manifestacija moći jedne osobe nad drugom.

Kao mladi ljudi, treba da težite da u svom životu imate zdrav, zadovoljavajući i dobrovoljan seksualni odnos, kao i da podižete svest među mladim ljudima o seksualnom nasilju. Pre svega, važno je da razumete da kad neko kaže „ne”, on/ona to i misli.

PRILOG 8

ANDREJEVA PRIČA

Andrej ima 18 godina i voli da izlazi sa svojom velikom grupom prijatelja iz škole. Među svojim vršnjacima je vrlo popularan i oni vole s njim da se druže. Često prave velike žurke u Josipovoj kući, gde puštaju muziku i piju mnogo piva. Prošle nedelje je takođe bila žurka i mnogo Andrejevih poznanika je bilo tu. Kasnio je i čim je stigao, prišao mu je Josip:

Josip: E, brate! Baci kosku! Adrijana, ona dobra riba, je ovde… Totalno je cirke. Ti jedini još nisi…

Andrej: Prekini, brate...

Josip: Ozbiljan sam… Ovo ti je šansa. Nemoj da se plašiš. Budi faca. Od čega te je strah? Uradi to dok je još pijana. Navali!

Andrej je video da je devojka zavaljena u fotelji. Mora da je previše popila, pomislio je. Pod pritiskom prijatelja, pošao je ka njoj.

Andrej: Šta ima... To sam ja, Andrej. ‘Ajmo na neko mirno mesto.

Andrej joj je pomogao da ustane – devojka je bila toliko pijana da je jedva stajala, gotovo da je bila bez svesti. Uprkos tome, njegovi drugovi su ga bodrili dok ju je vodio na sprat u Josipovu spavaću sobu.

RADIONICA 9:

ZDRAVLJE MLADIH LJUDI

Razgovor o tome kako rodne norme utiču na tipične zdravstvene probleme mladih i podsećanje na osnovne higijenske navike

90 minuta

Tabla sa papirima, ceduljice, selotejp, markeri i Prilog 9.

Napomene

Ako je moguće, bilo bi zanimljivo da se kao nastavak ove aktivnosti ode u posetu lokalnom zdravstvenom centru gde mladi mogu da se posavetuju sa zdravstvenim radnicima.

Postupak

/1 Dajte svakom učesniku dve ceduljice i zamolite ih da napišu (u miru i svako za sebe) dve **tipične osobine** „pravog muškarca“ (po jednu na svakoj ceduljici). Recite im da ih čuvaju za kasnije u aktivnosti.

/2 Zalepite dva ili tri lista papira sa table jedan za drugi i zamolite jednog dobrovoljca da posluži kao model za iscrtavanje siluete tela.

/3 Pošto iscrtaju siluetu, zamolite ih da popune crtež detaljima da bi se dobio mladić – da mu nacrtaju lice, odeću i da mu daju ličnost. Mogu da navedu, na primer, šta ga zabavlja ili šta radi u slobodno vreme. Zamolite ih i da ga imeniju. Svi treba da učestvuju u crtanju.

/4 Nacrtajte zatim još jednu siluetu na drugim ceduljama. Zatražite od dobrovoljca da na telu nacrta genitalije. Ako je učesnicima taj zadatak neprijatan, neka to uradi edukator.

/5 Pošto je silueta iscrtana, dajte učesnicima dve cedulje i zamolite ih da napišu dva tipična **zdravstvena problema/potrebe** muškaraca (po jednu na svakoj cedulji).

/6 Kada završe s tim, zamolite ih da glasno pročitaju zdravstvene probleme/potrebe i da ih zalepe za deo tela na kome se javljaju. Nije važno ako se isti problemi ponavljaju.

/7 Zatim, zamolite učesnike da pročitaju naglas osobine "pravog muškarca" koje su napisali na ceduljama na početku aktivnosti. Pošto pročitaju osobinu, svako treba da zalepi cedulju pored zdravstvenog problema/potrebe koja je povezana sa tom osobinom. Podsetite ih na prethodnu aktivnost i razgovor koji su vodili u vezi sa socijalizacijom i zdravstvenim rizicima sa kojima se muškarci suočavaju. Na primer, odlika muškosti poput velikog broja seksualnih partnera može se staviti pored mošnica da bi se označio rizik od SPB.

/8 Ispitajte da li učesnici smatraju da su alkoholizam, nasilje, samoubistvo, HIV i SIDA i uzimanje opijata zdravstveni problemi. Ako to već nije pomenuto, pitajte ih da li se mladi suočavaju sa ovim problemima u svojoj zajednici.

/9 Pokrenite diskusiju o sledećim pitanjima.

PITANJA ZA DISKUSIJU

- Koje zdravstvene probleme/potrebe imaju muškarci?
- Šta je uzrok ovih zdravstvenih problema? Koje su njihove posledice?
- Da li postoji veza između zdravstvenih potreba muškaraca i navedenih osobina koje ga čine pravim muškarcem?
- Kako uloga muškarca u porodici i društvu utiče na njegovo zdravlje?
- Šta rade muškarci kad su bolesni ili se loše osećaju? Da li odmah potraže pomoć, ili čekaju? Šta rade žene kad su bolesne ili se loše osećaju?
- Šta je higijena? Kako o ličnoj higijeni treba da brinu muškarci? Kako o ličnoj higijeni treba da brinu žene? (Pogledati Prilog 9)
- Gde mladi u tvojoj zajednici mogu da dobiju odgovore na pitanja u vezi sa zdravljem ili da potraže zdravstvenu pomoć?
- Kako možete više da vodite računa o zdravlju? Kako možete da podstaknete druge da više vode računa o svom zdravlju?

Zaključak

Kao što smo videli u ovoj i prethodnim radionicama, jasna je veza između vaspitanja muškarca i njihove brige o zdravlju. Mnogi muškarci ne vode računa o zdravlju da bi dokazali svoju muškosti i često veruju da su briga o sopstvenom telu i zdravlju ženske osobine. Takvi stavovi i ponašanje rezultat su vaspitanja i utiču na zdravlje muškaraca tokom njegovog čitavog života. Zato je važno da mladi ljudi shvate važnost brige o zdravlju i ličnoj higijeni. To ima pozitivan učinak i na muškarce i na njihove partnere, o čemu ćemo govoriti u sledećim aktivnostima.

PRILOG 9[7]

BRIGA O LIČNOJ HIGIJENI

Pranje tela

Pranje tela je potrebno da biste bili čisti, sprečili zaraze i izbegli bolesti. Perite se sapunom i vodom jednom ili dva puta dnevno. Perite ruke pre i posle jela i nakon što ste koristili toalet da biste sprečili širenje bakterija i infekcije. Pranje lica sapunom i vodom najmanje dva puta dnevno može da spreči ili smanji pojavu bubuljica.

Telesni miris

Koristite dezodorans, puder za bebe ili neko sredstvo koje se koristi u vašoj kulturi da sprečite neprijatne mirise ispod pazuha. Budite pažljivi prilikom kupovine dezodoransa u spreju ili stikova; čak i poznate marke mogu da imaju sastojke koji mogu loše uticati na vaše telo.

Kosa

Potrebno je da redovno perete kosu šamponom da bi bila čista. Svaki dan, svaka 2-3 dana, ili jedanput nedeljno je dovoljno. Brijte se ako želite. Ne briju se svi muškarci i žene. To zavisi od kulture i izbora.

Zubi i usta

Koristite ono što je u vašoj kulturi uobičajeno da biste prali zube dva puta dnevno, naročito uveče pred spavanje. Pranje zuba sprečava pojavu truljenje i kvarenje zuba, bolesti desni i loš zadah. Korišćenje paste za zube sa fluorom ojačava zube.

Donji veš

Svaki dan menjajte donji veš da biste sprečili zaraze i da bi vaš genitalni predeo ostao čist.

Genitalni delovi

Muškarci treba svakog dana da peru svoj penis i analni predeo. Sapunom i vodom operite mošnice, predeo između mošnica i butina, guzove i anus. Neobrezani muškarci bi prilikom pranja trebalo da povuku svoju kožicu i pažljivo očiste ispod nje. Biti neobrezan samo po sebi nije nehigijenski, ali neobrezani muškarci bi trebalo da povedu više računa o svojoj higijeni.

7 Preuzeto iz: E. Kneel (2003) "My Changing Body: Fertility Awareness for Young People" Institute for Reproductive Health and Family Health International.

RADIONICA 10:
ZDRAVLJE, SEKSUALNO PRENOSIVE BOLESTI, HIV i SIDA

90 minuta

Edukacija o seksualno prenosivim bolestima i HIV-u i SIDI i ukazivanje na važnost uspostavljanja dijagnoze i lečenja.

Tabla s papirima, markeri, cedulje i primerci Priloga 10A i 10B (po jedan za svakog učesnika).

Napomene

Informišite se o poslednjim saznanjima o seksualno prenosivim bolestima, prenošenju virusa HIV-a, lokalnim i/ili nacionalnim statističkim podacima o HIV-u i sidi (npr. broj zaraženih, najčešći načini prenošenja, starosno doba zaraženih, očekivani životni vek, itd.), razlici između onih koji su HIV-pozitivni i onih kod kojih je bolest progresirala, trenutnim mogućnostima lečenja. Ova pitanja su često bila tema razgovora. Poželjno je da pozovete nekoga iz lokalnog zdravstvenog centra ili NVO-a ko je dobro upoznat s ovom temom i može da odgovori na pitanja učesnika.

Postupak

/1 Pre početka radionice napravite kopije Priloga 10A BEZ naziva seksualno prenosive bolesti (SPB) u prvoj koloni, a njihove nazive napišite na papiru na tabli.

/2 Podelite učesnike u manje grupe i dajte svakoj primerak Priloga 10A bez naziva SPB u prvoj koloni. Recite učesnicima da pročitaju informacije o simptomima/posledicama i lečenju i da pokušaju da pronađu na tabli tačan naziv seksualno prenosive bolesti.

/3 Kad završe, proverite da li su tačno odgovorili.

/4 Upitajte učesnike šta znaju o HIV-u i SIDI. Zapišite na tabli. Naglasite vezu između seksualno prenosivih bolesti i HIV-a. Objasnite da HIV i SIDA nemaju uvek jasne simptome i da je testiranje krvi jedini način da neko sazna da li je zaražen HIV-om. Pogledajte sadržaj Priloga 10B.

/5 Podelite učesnike u dve ili tri manje grupe. Zamolite ih da odigraju igru uloga koja objašnjava simptome SPB i/ili HIV i SIDE. Predložite da igre uloga budu između dva prijatelja, roditelja i sina, doktora i pacijenta, sveštenika i mladog vernika, nastavnika i učenika, itd.

/6 Posle 20 minuta, zamolite grupe da izvedu svoju igru uloga pred drugim grupama.

/7 Pokrenite diskusiju o sledećim pitanjima.

PITANJA ZA DISKUSIJU

- Šta treba da uradi mlada osoba ako misli da ima seksualno prenosivu bolest? Kome treba da se obrati?
- Kako mladić da kaže svojoj devojci da ima seksualno prenosivu bolest i da ju je možda zarazio?
- Kako devojka da kaže svom momku da ima seksualno prenosivu bolest i da ga je možda zarazila?
- Kako mlada osoba da kaže povremenom partneru da ona/on ima seksualno prenosivu bolest koju je možda prenela/o njemu/njoj.
- Zašto je toliko teško govoriti o seksualno prenosivim bolestima?
- Zašto je toliko teško govoriti o HIV-u i SIDI? Da li je svest o HIV-u i SIDI promenila seksualne navike mladih? Zašto, ili zašto ne?
- Koji faktori otežavaju mladićima da se čuvaju od dobijanja HIV-a i SIDA? Koji faktori otežavaju ženama da se čuvaju od dobijanja HIV-a i SIDE?
- Kako se vi borite sa ovim faktorima u svom životu i odnosima?

Dodatna mogućnost

Ako imate vremena, razmotrite i razgovarajte o uobičajenim mitovima vezanim za seksualni prenosive bolesti koji su navedeni u Prilogu 10C.

Zaključak

Seksualno prenosive bolesti zaslužuju posebnu pažnju zbog uloge koju imaju u povećanju rizika od infekcije HIV-om. Beleži se povećanje SPB među mladim ljudima u različitim delovima sveta, koji često ignorišu infekciju i oslanjaju se na lekove iz domaće radinosti i samoizlečenje. Štaviše, mnoge SPB ne pokazuju simptome ni kod muškaraca ni kod žena. Zato je izuzetno važno da razmislite, razgovarate i planirate kako najbolje da zaštitite sebe i svog partnera od SPB, bilo to apstinencijom, lojalnošću, smanjenjem broja partnera i/ili stalnim korišćenjem kondoma. Ako primetite bilo koji simptom seksualno prenosivih bolesti, smesta posetite lekara. Treba da imate na umu i etičko pitanje vezano za SPB, HIV i SIDU. Vaša je dužnost da budete iskreni s vašim seksualnim partnerom ako imate neku od tih bolesti.

PRILOG 10A

Seksualno prenosive bolesti - simptomi, posledice i lečenje. [8]

HLAMIDIJA

/ Simptomi i posledice

Izaziva je bakterija. Naziva se još i „tihom" bolesti zato što tri četvrtine zaraženih žena i polovina zaraženih muškaraca nemaju simptome. Bolest se često ne dijagnostifikuje ili leči dok ne nastanu komplikacije. Kod žena se uglavnom nalazi u grliću materice (cerviksu) ili mokraćnom kanalu (uretri). Kod muškaraca se javljaju sekrecija iz penisa, peckanje pri mokrenju, peckanje i svrab oko glavića na penisu.

/ Lečenje

Leči se jednostavno, uzimanjem antibiotika.

KONDILOMI, HUMANI PAPILLOMA VIRUS (HPV) – NAZIVAJU SE I "POLNE / GENITALNE BRADAVICE"

/ Simptomi i posledice

Zajednički naziv za više od stotinu različitih virusa. Više od 30 su seksualno prenosivi virusi koji mogu zaraziti genitalni predeo i muškaraca i žena. Većina zaraženih nemaju simptome i njihove infekcije same prolaze.

Neki od ovih virusa su tipovi "visokog rizika" i mogu dovesti do raka grlića materice, vulve, vagine, anusa i penisa. Drugi su tipovi „niskog rizika" i izazivaju blago abnormalan PAPA test ili polne bradavice. Polne (ili genitalne) bradavice su jedna ili više izraslina koje se javljaju na genitalnom predelu i izgledaju kao mali, tvrdi plikovi, ili „grozd" plikova. Prvo se javljaju kao manje, bezbolne fleke, ali pod uticajem toplote i vlage postaju veće. Neke nisu vidljive golim okom.

Postoje testovi za nalaženje virusa tipa „visokog rizika" na grliću materice koji izazivaju rak. Trenutno ne postoji odobreni test za muškarce. Naučnici još istražuju kako najbolje da otkriju **rak penisa i anusa** kod muškaraca kod kojih postoji visok rizik od ovih bolesti.

/ Lečenje

Ne postoji lečenje ili lek za ove viruse. Dijagnoza genitalnih bradavica obično se vrši fizičkim pregledom. **Genitalne bradavice** se tretiraju lekovima, uklanjaju (hirurški), ili zamrzavaju. Tretiranje genitalnih bradavica ne smanjuje nužno mogućnosti da zaražena osoba prenesa HPV seksualnom partneru. Ako se ne tretiraju, genitalne bradavice mogu same da prođu, mogu da ostanu iste, ili da porastu (u broju ili veličini). Ne pretvaraju se u rak, niti ugrožavaju zdravlje. **Rak penisa i anusa** se mogu lečiti novim hirurškim metodama, radioterapijom i hemioterapijom.

GONOREJA

/ Simptomi i posledice

Izaziva je bakterija. Posle kontakta sa zarazom je potrebno od dva dana do četiri nedelje da se pojave simptomi. U njih spadaju bolno mokrenje, žućkasti sekret, izrasline na grliću materice, iritacije anusa i bolno pražnjenje creva. Sa napretkom bolesti,

8 Informacije preuzete sa: Advocates for Youth www.advocatesforyouth.org/youth/health/stis/; Centers for Disease Control and Prevention www.cdc.gov/std; i National Women's Health Information Center www.4woman.gov/

javlja se bol u donjem stomaku, povraćanje, temperatura i neregularni menstrualni ciklus. Kod žena može doći i do zapaljenske bolesti karlice, sekundarne infekcija koja izaziva sterilitet. Nalazi se u grliću materice, u materici i jajovodu, kao i u mokraćnom kanalu i žena i muškaraca. Osim toga, ova bakterija se može naći u ustima, grlu i anusu.

/ Lečenje

Leči se antibioticima. Mnoge vrste su otporne na određene antibiotike, što otežava lečenje. Ako još ima simptoma posle lečenja, preporučljivo je posetiti lekara da bi se dobio recept za novi antibiotik.

HEPATITIS A

/ Simptomi i posledice

Izaziva ga virus koji se nalazi u krvi, spermi i drugim telesnim tečnostima zaražene osobe. Prenosi se seksualnim putem.

Izaziva povećanje jetre, ali obično ne dovodi do njegovog trajnog oštećenja.

/ Lečenje

Hepatitis A uglavnom prolazi sam od sebe.

HEPATITIS B

/ Simptomi i posledice

Izaziva ga virus koji se nalazi u krvi, spermi i drugim telesnim tečnostima zaražene osobe. Prenosi se seksualnim putem.

Izaziva oticanje jetre, a moguća su i oštećenja jetre. Većina se oporavi posle nekoliko meseci. Neki se ne oporavljaju, zbog čega infekcija postaje hronična i doživotna. To dovodi do ciroze jetre, otkazivanje jetre i raka jetre.

/ Lečenje

Akutni oblik virusa uglavnom prolazi sam. Većina razvija imunitet i posle oporavka ne mogu zaraziti druge. Oni sa hroničnim (doživotnim) oblikom virusa mogu zaraziti druge.

HEPATITIS C

/ Simptomi i posledice

Izaziva ga virus koji se nalazi u krvi, spermi i drugim telesnim tečnostima zaražene osobe. Prenosi se deljenjem iskorišćenih igala, špriceva i drugog pribora za drogiranje. Prenos seksualnim putem je redak, iako je moguć u slučaju da vaš partner ima Hepatitis C ili je ubrizgavao drogu u venu.

/ Lečenje

Nema leka, ali postoji terapija koja drži virus pod kontrolom.

GENITALNI HERPES

/ Simptomi i posledice

Izazivaju ga Herpes Simplex virus tipa 1 (HSV-1) i tipa 2 (HSV-2), većina ne pokazuje nikakve ili minimalne simptome infekcije HSV-1 ili HSV-2 tipa. Kada se pojave znaci, obično je to u vidu jednog ili više plikova na genitalijama i rekturu ili blizu njih. Plikovi pucaju i ostavljaju bolne zagnojane rane kojima je potrebno 2-4 nedelje da zarastu. Novo izbijanje zaraze se obično dešava nekoliko nedelja ili meseci posle prvog izbijanja, ali ovog puta je manje ozbiljno i traje kraće. Iako infekcija može neodređeno vreme da ostane u telu, s godinama bolest izbija sve ređe.

/ Lečenje

Ne postoji terapija za herpes, ali antivrusni lekovi mogu skratiti i sprečiti izbijanje herpesa u periodu uzimanja leka.

SIFILIS

/ Simptomi i posledice

Izaziva ga bakterija koja se prenosi s osobe na osobu putem direktnog kontakta s ranama koji se javljaju na spoljašnjim genitalijama, vagini, anusu ili u rektumu. Rane se takođe mogu pojaviti na usnama i u ustima. Zaražene trudnice mogu preneti zarazu na svoje bebe.

Potrebno je od 10 do 90 dana od trenutka infekcije bakterijom da se pojave prvi simptomi, obično u vidu jedne rane na koži (šankr), mada ih može biti i više. Šankre su obično tvrde, okrugle, male, bezbolne i pojavljuju se na mestu gde je bakterija ušla u telo. Ove rane olakšavaju seksualno prenošenje virusa HIV. Šankre traju od 3 do 6 nedelja i prolaze same. Ipak, bez adekvatne terapije infekcija napreduje do drugog stadijuma, koju karakterišu osip na koži i rane na mukozoidnim membranama. Ostali simptomi drugog stadijuma sifilisa su: temperatura, oticanje limfnih čvorova, upala grla, gubljenje parčića kose, glavobolje, gubitak kilaže, bol u mišićima i umor. Ti znakovi i simptomi zaraze nestaće sa terapijom ili bez nje, ali će infekcija ući u latentnu i kasnu fazu bolesti, gde može oštetiti unutrašnje organe, uključujući mozak, nervni sistem, oči, srce, krvne sudove, jetru, kosu i zglobove. Ta unutrašnja oštećenja se mogu javiti posle mnogo godina i mogu biti toliko ozbiljna da dovedu do smrti.

/ Lečenje

Dostupni su antibiotici bez penicilina za one koju su na njega alergični. Terapija ubija bakteriju i sprečava dalje oštećanja, ali ne može izlečiti već nastala oštećenja.

PRILOG 10B

EDUKACIJA O HIV/SIDI

Šta je HIV?

H = humani (imaju ga samo ljudi)

I = imunodeficijentni (oslabljuje imunski sistem)

V = virus (vrsta mikroba)

Šta je SIDA?

Sindrom (skup povezanih simptoma)

Stečene (ne dobija se rođenjem)

Imunodeficijencije (oslabljenje imunskog sistema koji štiti organizam od bolesti)

Mnogi ne znaju koja je razlika između HIV i SIDE – oni nisu isto. HIV je virus; SIDA je izazvana HIV-om. SIDA je skup bolesti/zaraza koje uzrokuje oslabljeni imunski sistem. Osoba može dugo da nosi virus HIV pre njegovog razvitka u sidu.

HIV se nalazi u četiri vrste telesne tečnosti:

- U krvi
- U spermi – tečnosti koju muškarac ejakulira kad je seksualno uzbuđen
- U vaginalnoj lubrikaciji – tečnosti koju žena ispušta kada je seksualno uzbuđena
- U mleku u dojkama

One omogućavaju širenje virusa od osobe do osobe. Imaju bela krva zrnca, što su vrste krvnih zrnaca koje napada ili inficira HIV. Da bi neko bio zaražen HIV-om, virus mora ući u telo. Ako bilo koja od četiri telesne tečnosti dođe u dodir s telom, postoji rizik od zaraze HIV-om. Virus može ući u telo na sledećim mestima:

- Vaginalna sluznica
- Tanka koža na penisu
- Analna sluznica
- Vena
- Posekotine, povrede i otvorene rana na koži
- Usta (preko rana ili posekotina)
- Sluznica ezofagusa (na primer, kod novorođenog deteta koje se doji)

Ponašanje koje dovodi osobu u rizik od ulaska HIV u njeno/njegovo telo su sledeća:

Nezaštićeni seksualni odnosi

- Vaginalni, analni ili oralni seks

Kontakt sa zaraženom krvlju

- Transfuzija krvi (na mestima gde se krv ne testira i gde stoga postoji pojačan rizik da se donira zaražena krv)
- Ritualno pravljenje ožiljaka (deljenjem nesterilizovanih nožića i drugog pribora)
- Obrezivanje (deljenjem nesterilizovanih nožića i drugog pribora)
- Ubrizgavanje droge u vene (deljenjem igala)

Od majke na dete (takozvano vertikalno prenošenje)

- Dok je majka trudna (retko)
- Prilikom porođaja
- Prilikom dojenja ako majka ignoriše preporuke za bezbedno dojenje

Veza između SPB i HIV

Postoji sve više dokaza u prilog tome da prisustvo SPB povećava podložnost HIV-u. Preciznije, ulcerozne SPB poput genitalnog herpesa i sifilisa povećavaju podložnost HIV-u, zato što plikovi/rane oštećuju površinski sloj kože. Ali i druge SPB se dovode u vezi sa povećanim rizikom za prenos HIV-a. Štaviše, prisustvo SPB u osobi oboleloj od HIV-a može povećati broj virusnih kopija u genitalnoj tečnosti, što olakšava prenos virusa. Iz tih razloga, kontrolisanje seksualno prenosivih bolesti može igrati važnu ulogu u sprečavanju HIV-a. Neki programi koji se bave kontrolom i lečenjem SPB primetili su manje slučajeva ljudi zaraženih HIV-om. Važno je pomenuti da prisustvo HIV-a menja kliničke manifestacije SPB i tako ih čini još težim za lečenje.

Da li postoji lek za HIV i SIDU?

Nažalost, nema leka za HIV i SIDU. Za sada postoje lekovi koji produžavaju i poboljšavaju kvalitet života onih koji imaju virus. Antiretroviralna terapija (ART) je terapija HIV pomoću lekova, ali oni ne mogu zaustaviti virus. Antiretroviralni lekovi (ARV) direktno napadaju HIV i tako smanjuju količinu virusa u krvi. Važno je znati sledeće o ART-u:

- ART pomaže telu da ojača svoj imunski sistem i bori se protiv drugih infekcija.
- ARV se uzimaju u kombinaciji – obično tri različita leka svakog dana. Vrlo je važno da osoba uzima svaku dozu leka svakog dana, onako kako propisuje lekar. Oni nisu poput drugih lekova, pa da nije važno ako se jednom ili dvaput ne uzmu. Ako osoba ne uzme sve lekove svakog dana u određeno vreme, terapija će biti bez efekta. Kad osoba uzima sve lekove svakog dana u određeno vreme, kažemo da postoji komplijansa ili adherencija.
- Ne treba uzimati ARV pre nego što osoba dobije SIDU (što utvrđuje lekar).
- Kad se počne sa ART, ARV se moraju uzimati do kraja života.
- ARV može izazvati neprijatne nuspojave (na primer, mučninu, anemiju, osip, glavobolju).
- ART može sprečiti prenos HIV-a sa majke na dete.

PRILOG 10C
Mitovi i činjenice

/ Mit

S NAPREDOVANJEM MEDICINE, NEMA RAZLOGA DA SE BRINEMO ZA SEKSUALNO PRENOSIVE BOLESTI. IONAKO SE LEČE ANTIBIOTICIMA!

/ Činjenica

Tačno je da se većina SPB mogu sasvim izlečiti ako se otkriju u ranoj fazi, a da se terapija može sastojati samo od antibiotika. To je jedan od razloga zašto je potrebno redovno se testirati i zašto bi trebalo odmah otići lekaru ako sumnjate da imate SPB. Seksualno prenosive bolesti, ukoliko se ne leče, nose dugoročne rizike po zdravlje i plodnost. Hlamidija i gonoreja mogu izazvati zapaljensku bolest karlice. To može dovesti do dugotrajnih bolova u karlici, blokiranih jajovoda, steriliteta i vanmaterične trudnoće kod žena, kao i bolnih i zapaljenih testisa i prostate kod muškaraca. Polne bradavice i genitalni herpes su dve česte virusne infekcije, stoga se ne mogu lečiti antibiticima. Leče se antivirusnim lekovima, ali obe infekcije se mogu vratiti.

/ Mit

KONDOMI PRUŽAJU ZAŠTITU OD SVIH SPB.

/ Činjenica

Pravilno korišćenje kondoma prilikom oralnog, analnog ili vaginalnog seksa pruža dobru zaštitu protiv infekcija poput hlamidije i gonoreje. Pored toga, sprečava prenos HIV-a. Međutim, Udruženje za planiranje porodice (Family Planning Association) tvrdi da nema dovoljno dokaza da kondomi štite od prenosa polnih bradavica.

/ Mit

NA OSNOVU IZGLEDA OSOBE MOŽETE PROCENITE DA LI POSTOJI RIZIK DA ON/ONA IMA SPB – SAMO MORATE DA ZNATE DA DOBRO PROCENITE LJUDE.

/ Činjenica

Seksualno prenosive bolesti su dovoljno česta pojava da mogu pogoditi svakog ko je seksualno aktivan. Nije vam potrebno mnogo seksualnih partnera da biste dobili SPB. „Intuicija" nije pouzdan način da se proceni verovatnoća dobijanja infekcije od partnera. Zaštićen seks i tesiranje su jedina razumna rešenja.

/ Mit

MOJA KONTRACEPTIVNA SPIRALA/PILULA MI PRUŽA NEKAKVU ZAŠTITU OD SPB.

/ Činjenica

Kontracepcije koje nisu mehaničke (koje ne postavljaju barijeru) štite jedino od trudnoće. Ne pružaju nikakvu zaštitu protiv SPB. Korišćenje kondoma je uglavnom najbolja zaštita protiv SPB. Možete kombinovati korišćenje kondoma i neki drugi kontraceptivni metod za povećanu zaštitu protiv neželjene trudnoće.

/ Mit

AKO STE U MONOGAMNOJ VEZI, ONDA NEMA RIZIKA OD SPB

/ Činjenica

Danas ljudi u proseku imaju više seksualnih partnera, češće imaju seksualne odnose sa više od jedne osobe u isto vreme i češće plaćaju seksualne usluge nego ranije. Mnogi veruju da seks sa samo jednimg partnerom isključuje rizik od SPB, ali imajući uvidu razne mogućnosti za dobijanje bolesti, lako se može dogoditi da osoba bude „loše sreće".

Postoji samo nekoliko situacija kad možete biti sigurni da nećete dobiti SPB i kada ne morate da koristite kondome. To su:

- Ako ni vi ni vaš partner niste prethodno imali seksualne odnose
- ILI ako ste i vi i vaš partner radili testove na SPB od početka vaše monogamne veze
- I kada ste sigurni da je vaš partner iskren i da ne upražnjava seksualne odnose sa drugim osobama

/ Mit

ZARAŽENI LJUDI IMAJU VIDLJIVE SIMPTOME, POPUT OSIPA ILI SEKRETA

/ Činjenica

Postoje mnogi potencijalni znaci da imate SPB. U njih spadaju:

- Svrab u predelu genitalija i anusa
- Peckanje ili bol prilikom mokrenja
- Krvarenje i bol posle seksualnog odnosa
- Osip, plikovi ili izrasline oko genitalija ili anusa
- Neobičan sekret/iscedak iz vagine/penisa

Međutim, čak i kad neko nema ove simptome, to ne znači da nema infekciju i da ne može da je prenese nekom drugom.

/ Mit

SVI KOJI SE TESTIRAJU NA SEKSUALNO PRENOSIVE BOLESTI SU PROMISKUITETNI... I SAZNAĆE SE DA SAM TO RADIO!

/ Činjenica

Ljudi koji se testiraju čine razumnu stvar. Ako ste imali seksualno iskustvo koje vas je dovelo u rizik od SPB, bilo bi pametno da učinite isto. Testiranje je potpuno anonimno; čak ni vaš lekar opšte prakse neće biti obavešten o tome bez vaše dozvole. Ljudi svih starosnih doba i seksualne orijentacije se mogu tesitrati. Testovi i terapije su obično besplatni.

RADIONICA 11:

ZADOVOLJSTVA I RIZICI [9]

Razgovor o rizicima koji se vezuju za ono što nam pruža zadovoljstvo i o načinima da se ti rizici umanje.

90 minuta

Časopisi, novine, makaze, lepak, olovke (grafitne/hemijske) i tabla s papirima

Napomene

Ova aktivnost se bavi rizicima koji se vezuju za korišćenje droga. Pitanja se, međutim, mogu lako prilagoditi i diskusiji o rizicima i protektivnim faktorima u vezi sa drugim zadovoljstvima, kao što je seks.

Postupak

/1 Podelite učesnike u dve ili tri manje grupe.

/2 Svakoj grupi dajte papir i zamolite ih da naprave kolaž od stvari koje im pričinjavaju zadovoljstvo. Kolaž mogu napraviti pisanjem, crtanjem i/ili seckanjem slika iz časopisa i novina.

/3 Dajte im 15 minuta da naprave kolaže.

/4 Dajte svakoj grupi još jedno parče papira i recite im da ga podele na tri kolone. Na vrhu kolona treba da stoje sledeći naslovi: Rizici/Štete, Zadovoljstvo, Zaštitni faktori. U koloni „Zadovoljstvo", svaka grupa treba da napiše pet svari koje im pričinjavaju zadovoljstvo. U koloni „Rizici/Štete" treba da opišu rizike/štete koji se vezuju za to zadovoljstvo. U koloni „Zaštitni faktori" treba da napišu šta mogu da učine da se zaštite od onoga što im pričinjava zadovoljstvo, ili bar da minimizuju njegovu štetnost. Grupa s učesnicima koji imaju nizak nivo pismenosti mogu pomoću crteža/kolaža da predstave rizike/štete koji se vezuju za navedena zadovoljstva.

/5 Dajte im 20 minuta da popune tabele.

/6 Zamolite svaku grupa da predstavi svoj kolaž/tabelu drugim grupama.

/7 Pomoću sledećih pitanja pokrenite diskusiju o zadovoljstvu i načinima da se umanje rizici/štetnost.

PITANJA ZA DISKUSIJU

- Zašto je važno da mislimo o rizicima/štetama koji se vezaju za ono što nam pruža zadovoljstvo?
- Zašto je važno da razmišljamo o zaštitinim faktorima u vezi s onim što nam pruža zadovoljstvo?
- Kakav je odnos između droge i zadovoljstva?
- Kakav je odnos između droge i štetnosti?
- Kakav je odnos između droga i zaštitnih faktora?
- Kada ljudi razmišljaju o rizicima ili zaštitnim faktorima koji se vezuju za neko određeno zadovoljstvo? Kako bi TREBALO da misle o njima?
- Da li ljudi ponekad praktikuju štetna ponašanja zbog rizika koje ona uključuju? (Poveži sa prethodnom diskusijom o tome kako je rizik kvalitet koji se često vezuje s muževnost; mladići čine stvari koje se smatraju rizičnim da bi pokazali da su „pravi" muškarci.)

9 Adapted from the Andando se faz um caminho manual, by Ana Sudária de Lemos Serra in ECOS: Adolescência e Drogas, São Paulo, 1999.

- Da li ste čuli za “smanjenje štetnosti”? Šta ste čuli? (Objasnite da smanjenje štetnosti podrazumeva strategije za umanjivanje loših posledica štetnog ponašanja.)

- Kakve su informacije i podrška potrebni mladim ljudima da bi smanjili rizike u svojim životima?

- Kako uticati na mladiće da govore o smanjenju rizika u njihovim zajednicama?

Zaključak

Mnogo životne odluke povlače zadovoljstva i rizike. U slučaju alkohola, na primer, možete da odlučite da ga popijete ili ne. Odluka da se pije ili puši može doneti neko neposredno zadovoljstvo, ali i rizike. Na primer, alkohol može loše uticati na vaše rasuđivanje i motoriku, i tako povećati rizik od nesreća i povreda, kao i podložnost nasilju i SPB i HIV-u, a dugoročno i stalno uzimanje alkohola može dovesti do ozbiljnih zdravstvenih problema. Mada nije realno pretpostaviti da će mladi ljudi potpuno prestati da koriste droge, važno je biti svestan rizika koje nosi uzimanje droga i znati kako umanjiti njen štetni uticaj na vaš život i odnose.

RADIONICA 12:

90 minuta

MUŠKARCI KAO STARATELJI

Podizanje svesti o tradicionalnim rodnim razlikama kad je reč o brizi o deci i ohrabrivanje mladića da preuzmu ulogu staratelja u njihovim domovima, vezama i zajednici.

Nisu neophodni rekviziti.

Napomene

Ako u grupi ima mladih očeva, podstaknite ih da razmisle koja je njihova uloga i kako mogu aktivnije da se uključe u brigu o detetu. Oni koji nisu očevi mogu da zamisle kako će izgledati njihovo učešće u staranju o deci u budućnosti.

Postupak

/1 Zamolite učesnike da se razdvoje i šetaju po sobi.

/2 Recite im da kad čuju doba dana praćeno komandom „STATUA“ moraju da se „zamrznu“ u poziciju koja predstavlja aktivnost koju obično obavljaju u to doba dana. Na primer, pošto izgovorite reči „Podne, STATUA“, učesnici treba da se zamrznu u poziciju koja predstavlja ono što obično rade svakog dana u podne.

/3 Izgovorite sledeća doba dana i komandu „STATUA!“:

- 3 sata ujutru
- 10 sati pre podne
- Podne
- 3 sata popodne
- 10 sati uveče

/4 Zamolite učesnika da zamisle šta bi radili u to doba dana da imaju dete/decu o kojoj moraju da brinu i ponovite ceo proces iz tačke 3.

NAPOMENA: Mlađe učesnike, koji nisu imali iskustvo brige o deci, podstaknite na razmišljenje o odnosu između oca i deteta u njihovim porodicama, zajednici i medijima.

/5 Sada zamolite učesnike da zamisle da su majka s detetom/decom i ponovite celu vežu iz tačke 3.

/6 Pomoću dole navedenih pitanja pokrenite diskusiju o razlikama između situacija imanja dece i nemanja dece, kao i o razlikama između dnevnih aktivnosti mladog oca i mlade majke. Neka razmisle koje je doba dana kad se dnevna rutina najviše (ili najmanje) promenila zbog dece.

Alternativni postupak

Umesto da glume svoje dnevne aktivnosti, zamolite ih da zamisle koje sve aktivnosti mlad otac i mlada majka preduzimaju u različita doba dana. Ispišite te aktivnosti u dve kolone (jednu za mladog oca, drugu za mladu majku) i zamolite učesnike da ukažu na sličnosti i razlike između dve kolone.

PITANJA ZA DISKUSIJU

- Da li se mladićima menja život kad dobiju dete o kome moraju da brinu? Na koji način? Zašto?
- Da li se devojkama menja život kad dobiju dete o kome moraju da brinu? Na koji način? Zašto?
- Na koji način muškarci brinu o deci, a na koji način to rade žene?
- Ko se bolje stara o deci, muškarci ili žene? Zašto? Da li je to posledica kulture ili i za to postoji biološko objašnjenje?
- Koji činioci doprinose da muškarci ne učestvuju u brizi o detetu?
- Kakav stav ima vaša zajednica o učešću muškarca u brizi o detetu?
- Koji su izazovi očinstva? Kako se može odgovoriti na ove izazove?
- Koje su pozitivne strane očinstva? Koje su dobrobiti očinstva?
- Koje su dobrobiti za dete ako otac aktivno učestvuje u njegovom životu?
- Da li ima pozitivnih primera očeva u vašoj zajednici? Šta se može iz njih naučiti?
- Šta ste naučili tokom ove aktivnosti? Kako vam to može pomoći da promenite svoj život i odnose?

Zaključak

Da li se i kako otac uključuje u brigu o detetu, zavisi od toga kako su muškarci i žene vaspitani, odnosno da li su odgajani da veruju da i muškarci mogu da vode računa o detetu. Na primer, devojčice se od ranog uzrasta podstiču da se igraju s lutkama i tako se vežbaju za ono što ih čeka: život domaćice i briga o porodici. S druge strane, dečaci se uglavnom ne ohrabruju da se igraju s lutkama ili da obavljaju kućne poslove. Iako se žene od ranog detinjstva uče da brinu o deci, i muškarci mogu naučiti da to rade – i da to rade dobro. Kad očevi nisu uključeni u brigu o deci, na majkama ostaje pretežak zadatak, a očevi su uskraćeni za mnoga zadovoljstva koja donosi briga o deci. Dok razmišljate o načinima da promovišete ravnopravnost između muškaraca i žena u sopstvenoj zajednici, važno je da krenete od sopstvenog doma i razmislite kako kao mlad muškarac možete da uzmete više učešća u brizi o deci, kao i kako da podstaknete druge mladiće da čine isto u svojim domovima.

RADIONICA 13:

MOJI KVALITETI

Učesnici dobijaju uvide u svoje različite kvalitete. Razmišljaju o svojim sposobnostima i smišljaju poslove koji bi tim sposobnostima odgovarale.

60 minuta

Blokčić za beleške, grafitne/hemijske olovke, ako je prikladno i poster papir ili papiri za table

Napomene

Koji posao odgovara mojim sposobnostima?

Mnogi učesnici nisu sigurni kakav bi posao mogli da rade kad završe školu. Stoga mnoga pitanja ostaju bez odgovora: kakva aktivnost bi mi prijala? Koji posao mi najbolje odgovara? Razumno je pretpostaviti da će poslovne ambicije zavisiti od nečijih kvaliteta i sklonosti. Ali kako da pronađu posao ako (još) ne znaju koji posao odgovara njihovim kvalitetima? Ova vežba bi trebalo da pruži odgovore na ta pitanja. Učesnici procenjuju sami sebe tako što biraju između dve oprečne ponuđene izjave. Posle razgovaraju o tome koji posao najbolje odgovara određenom kvalitetu ili sklonosti. Tako učesnici uviđaju da svaki posao zahteva različite kvalitete. Kod ove vežbe je odlično to što učesnici biraju između dva suprotstavljena kvaliteta, koja su oba tražena na tržištu rada.

Pošto mnogi učesnici sa izbegličkom/migarcionom prošlošću možda nemaju uvid u raznovrsnost poslovnih mogućnosti, ova mala vežba je dobar uvod za pitanje „zanimanja". Ako svi učesnici imaju izbegličku/migracionu prošlost, potrebno je proveriti da li je pomenuti posao poznat ili ga je potrebno razjasniti. Poželjno je tokom vežbe spomenuti što više različitih vrsta poslova. Možete napomenuti da se svaki posao može samo jednom navesti.

Postupak

/1 Obeležite jedan ćošak kao „Odgovor A", a drugi kao „Odgovor B".

/2 Učesnici bi trebalo da stoje između ta dva ćoška. Pošto pročitate iskaz, učesnici bi trebalo jedan po jedan da odluče u koji ćošak da stanu.

A – Volim da radim sam.

B – Volim da radim u timu.

A – Druželjubiv sam i lako upoznajem ljude.

B – Poprilično sam miran i zamišljen.

A – Volim kad donosimo odluke kao tim.

B – Volim da naređujem.

A – Uvek sam napolju i u pokretu.

B – Volim da budem unutra i želim stabilan posao.

A – Vidim gde ima da se radi i uključim se.

B – Uvek mislim pre nego što delam.

A – Važan mi je red.

B – Snalazim se u haotičnim situacijama.

A – Želim da postanem ekspert u određenoj oblasti.

B – Želim da naučim mnoge različite stvari.

A – Odlučujem na osnovu intuicije.

B – Odlučujem na osnovu razuma.

A – Uvek pravim detaljne planove.

B – Često odlučujem/postupam spontano.

A – Posvećujem se jednom zadatku dok ga ne završim.

B – Često radim mnogo stvari istovremeno.

/3 Pošto ih podelite u dve grupe, trebalo bi da diskutuju o svakom iskazu i razmisle koji je najbolji posao za određeni kvalitet. Na primer:

A – Volim da radim sam.

B – Volim da radim u timu.

Pitanje:
Koji posao ti omogućava da radiš sam?

Odgovor (primeri):
profesionalni vozač, fotograf, patolog.

Pitanje:
Koja profesija traži timskog igrača?

Odgovor (primeri):
stolar, pedagog, prodavac.

/4 Konačno, ako je potrebno, razgovarajte o tome da nijedna od ovih osobina nije „dobra" ili „loša" po sebi i dozvolite učesnicima da osmisle poster koji predstavlja njihove misli na zadatu temu. Možete zamolite učesnike da naprave beleške da bi se povezali sa onim do čega su došli tokom aktivnosti, ili da nacrtaju svoj profil sa dve suprotstavljene osobine na obe strane papira.

Osnovni cilj akcija i aktivnosti opisanih u ovom odeljku jeste da privuku pažnju mladih ljudi u kampu i ispune njihovo slobodno vreme. Imajući u vidu da mladi ljudi nemaju šta da rade u kampu osim da jedu i spavaju, često im je dosadno i osećaju se deprimirano. CARE i druge partnerske organizacije za njih su organizovale različite aktivnosti koje se mogu podeliti u dve grupe:

I Stolarska radionica – sticanje veština koje bi mogle da budu korisne za njihovu budućnost i profesionalnu orijentaciju

II "Budi muško" aktivnosti – odnose se na prethodno opisane radionicee

Motivacione aktivnosti i aktivnosti u slobodno vreme

STOLARSKA RADIONICA

CARE International i partnerska organizacija NEXUS iz Vranja imaju dugotrajnu, plodnu saradnju u organizovanju projekata u vezi sa profesionalnom orijentacijom i sticanjem veština za marginalizovane grupe. Iz tog razloga NEXUS je odlučio da pita mlade muškarce, kao i mlade žene, koje bi dodatne aktivnosti (značajne za njihovu budućnost) želeli da im organizujemo. Mladi su tražili stolarsku radionicu. Cilj stolarske radionice bio je da podstakne mlade da se obučavaju za nešto što bi bilo korisno za njihovu profesionalnu orijentaciju, ali i da im pruži mogućnost da rade nešto kreativno i korisno za vreme njihovog boravka u kampovima i prihvatnim centrima.

NEXUS i CARE su našli slobodan prostor u prihvatnom centru, renovirali ga i kupili opremu potrebnu za stolarstvo. Pored toga, uspostavili su saradnju sa lokalnim institucijama da bi mladi ljudi dobili profesionalnu obuku i sertifikate.

U tom cilju, NEXUS je našao prostor, kupio opremu, alate i materijale, i unajmio instruktora. Pored toga, bilo je potrebno nabaviti dozvolu za takve aktivnosti od upravnika centra i održati obuku o bezbednosti za sve učesnike. Takođe je bilo važno zaposliti instruktora koji govori jezikom učesnika, kao i prevodioca.

Obuka je trajala 160 sati. Ovo su neki od utisaka učesnika:

„Sve što radimo u stolarskoj radionici je vrlo lepo i praktično. Veštine koje stičem su važne za moj CV i budućnost. Pre radionica sam imao mnogo slobodnog vremena i osećao sam se beskorisno. Bila mi je potrebna ta prijateljstka atmosfera koju ovde imamo; svi su aktivni, motivisani i fini."

„Kad sam napravio svoj prvi predmet od drveta osećao sam se ponovo korisnim i sjajno. Naučio sam mnogo toga od instruktora i sada pravim gomilu predmeta koje koristimo u Centru. Ovo je za mene bilo važno iskustvo jer sam naučio nešto novo i za to dobio sertifikat."

"BUDI MUŠKO" AKTIVNOSTI

CARE International Balkans je organizacija koja se bavi razvojem mladih, rodnom ravnopravnošću, prevencijom rodno zasnovanog nasilja, osnaživanjem žena i mobilizacijom zajednice. U periodu 2006-2016. CARE Balkans je pokrenuo hrabru inicijativu u bliskoj saradnji sa lokalnim partnerskim organizacijama koja podstiče mlade muškarce i žene (od 15 do 19 godina) da se bave pitanjima nasilja i štetnim maskulitetnim stavovima. Jedan od razloga iz kojih je projekat Inicijativa mladića (YMI) bio toliko uspešan u popularizaciji angažovanja mladih muškaraca u sprečavanju nasilja i rodne neravnopravnosti bila je njegova komunikaciona strategija i brend „Budi muško klub". Ovi klubovi su pokrenuti po celom Balkanu. Tu se mladi ljudi okupljaju da promovišu rodnu ravnopravnost, nenasilje i zdrav način života.

Želeli smo da tokom našeg rada s mladim migrantima repliciramo taj brend i pokrenemo omladinske klubove u prihvatnim centrima, okupimo zainteresovane mlade ljude i pružimo im priliku da organizuju razne aktivnosti.

Naši osnovni ciljevi bili su:

/ 1 Da informišemo i obrazujemo mlade ljude na neformalan i zabavan način.

/ 2 Da ohrabrimo mlade migrante da diskutuju o temama poput: rodna ravnopravnost, sprečavanje nasilja i zdrav način života, i da pri tom šaljemo jasne poruke.

/ 3 Da stimulišemo mlade da otvoreno diskutuju o navedenim temama i preispitaju rigidne norme i ponašanja.

/ 4 Da privučemo sve mlade ljude da učestvuju u grupnim, edukativnim aktivnostima.

Aktivnosti se mogu organizovati kao završne proslave po završetku edukativnih programa, ali i kao dodatne aktivnosti koje treba da afirmišu poruke sa radionica. Aktivnosti bi trebalo da budu privlačne, zanimljive i zabavne, ali bi u isto vreme trebalo da se osvrću na glavne teme programa.

Sve navedene aktivnosti mogu biti sprovedene u prihvatnim centrima/kampovima, uz pomoć osoblja kampa, volontera i postojećih edukatora. Neke od aktivnosti bi trebalo organizovati na javnim mestima, van prihvatnih centara/kampova, pošto bi to moglo biti dobro za izbeglice i lokalne stanovnike, odnosno njihovu koegzistenciju. Ako je to moguće, trebalo bi o tome razgovarati sa upravom kampa, kao i lokalnim vlastima, da bi se dobile neophodne dozvole.

Bilo bi najbolje ako bi vaša organizacija, zajedno sa grupom aktivista/volontera i mladim migrantima, organizovala nešto za lokalnu zajednicu, pošto je poruka solidarnosti i mirne koegzistencije vrlo važna. Takve lokalne akcije mogle bi dobrineti vidljivosti migranata i podizanju svesti o njihovoj situaciji, posebno kad je reč o mladim migrantima, kao i o problemima i izazovima koji su možda slični onima s kojima se susreću mladi iz lokalnih zajednica. To bi moglo da doprinese prihvatanju i integraciji migranata.

NAPOMENE

- Princip dobrovoljnosti važan je za sve aktivnosti. Mogu da učestvuju samo oni mladi migranti koji su voljni da učestvuju. U redu je i ako u početku imate svega nekoliko učesnika, pošto će njihov broj rasti kako budu tekle aktivnosti.

- Trebalo bi da stvorite uslove u kojima mladi migranti mogu aktivno da učestvuju u razvoju, osmišljavanju i sprovođenju aktivnosti. Oni znaju šta žele i šta im je potrebno, samo ih pitajte.

- Vodite računa o njihovim interesovanjima i sklonostima, i dajte im konkretne zadatke dok pripremate i sprovodite aktivnosti.

- Posle svake radionice ili aktivnosti, dajte im vreme i prostora da donesu sud o onome što je bilo dobro i onome što je moglo biti bolje. Pravite beleške za sebe, kao evaluaciju svog rada. Takođe bi trebalo da snimate njihove misli i izjave. Njihovi odgovori biće korisni za buduće aktivnosti.

- Pored toga, kažite im kako vi vidite njihovo učešće, pokažite da cenite njihovu posvećenost i zahvalite im se. Ako je moguće, dajte im male nagrade za aktivno učešće (na primer, USB flešove i pripejd kartice za mobilne telefone).

- Ne zaboravite da je ovo dinamičan proces gde sve uključene strane uče jedni od drugih kroz zajednički rad i zabavu. Na primer, učesnici uče o vrstama nasilja, dok edukatori uče o njihovim stavovima, interesovanjima, problemima i kulturi. To je živi projekat koji je stalno u progresu, stoga je neophodna stalna fleksibilnost i spremnost na prilagođavanje.

- Imajte uvek na umu osnovne vrednosti programa poput: nenasilja, rodne ravnopravnosti, tolerancije, nediskriminacije, zdravog načina života, solidarnosti i aktivizma. Sve aktivnosti, kao i edukatori, aktivisti i volonteri, trebalo bi stalno da afirmišu ove vrednosti.

- Zbog jezičke barijere, vrlo je važno da imate dobrog i posvećenog prevodioca koji podržava navedene vrednosti programa.

- Ako želite da fotografišete ili snimate aktivnosti, nabavite potpisanu saglasnost od učesnika i objasnite im svrhu fotografija i snimaka.

- Postarajte se da svi uključeni poznaju pravila ponašanja, politiku zaštite dece, kao i protokole vezane za rad sa migrantima i rad u prihvatnim centrima/kampovima. Svako od njih bi trebalo da ima spisak mehanizma upućivanjau slučaju problematičnih situacija.

AKTIVNOSTI TOKOM SLOBODNOG VREMENA

Mladi muškarci smešteni u prihvatnom centru nemaju mnogo šta da rade osim da jedu i spavaju. Ako ne idu u srednje škole, imaju mnogo slobodnog vremena i to ih čini nezadovoljnim. Naše iskustvo govori da osim u radionicama, koje im se dopadaju jer su aktivni i okupirani, migranti uživaju i u brojnim aktivnostima koje se tiču sporta, kulture, ili su prosto zabavne. Dole su navedeni neki primeri aktivnosti koje su imale pozitivan učinak na mlade. Pre svake aktivnosti mladi bi trebalo da kažu šta bi voleli da rade i kako, a na vama je da im pomognete da to organizuju.

FER PLEJ TURNIR

Organizovanje fer plej turnira (u fudbalu, koškarci, odbojci) može biti sjajna aktivnost za mlade, pošto je u isto vreme i zabavna i edukativna. Bilo bi sjajno kad biste sastavili mešovite timove (u pogledu etničke pripadnosti, pola, nacionalnosi, itd.) i tako im pokazali da mešanje može dovesti do boljih rezultata. Utakmica obično pokazuje da poštenje i zajednički rad donose uspeh. Kada se završi igra, okupite ih i razgovarajte o tim temama. Pre svega, postarajte se da bude zabavno!

Oprez: Pre organizovanja turnira, dozvolite učesnicima da sami sastave pravila u vezi sa sastavom ekipa i rešavanjem konflikta. Morate biti pažljivi i imati u vidu razlike koje mogu dovesti do konflikta. Mora se slediti PRINCIP O NEPOVREĐIVANJU. Ako im se ta ideja ne sviđa, probajte da nađete drugo rešenje.

Spisak za uspešnu akciju:

- Pronaći teren i lopte
- Tražiti dozvolu za organizovanje turnira na tom terenu
- Spremiti osveženje za učesnike
- Naći sudije
- Imati jednak broj učesnika u obe ekipe
- Nabaviti opremu za ekipe
- Pripremiti male nagrade za učesnike i nagrade za prvo mesto
- Promovisati događaj

FILMSKO VEČE

Organizujte filmsko veče sa mladim migrantima. Izbor filma (ili više njih) može se odrediti glasanjem, ali vodite računa o sadržaju filmova. Odabrani film bi trebalo da ima pozitivnu poruku i ne sme promovisati nasilje, korišćenje droga, ili tome slično. Bilo bi najbolje da ima iste vrednosti kao i edukativne radionice. Dobar primer je Billy Elliot[10], koji se bavi problemom roda. Posle filma, povedite diskusiju o njihovim utiscima, temi filma, motivaciji junaka i izvučenim poukama.

10 http://www.imdb.com/title/tt0249462/

Mogući izazov: Postarajte se da ne postoji jezička barijera, ili uzmite kopiju sa titlovima na jeziku koji razumeju svi učesnici (www.subscene.com).

Alternativa: Pored igranih filmova, možete puštati dokumentarce i organizovati diskusiju posle filma. Dobar primer je Dear daddy, koji je napravio CARE Norveška.

Spisak za uspešnu akciju:

- Nađite adekvatan prostor i tehničku opremu (projektor, adekvatan sistem ozvučenja, itd.).
- Pripremite piće i grickalice
- Spremite pitanja za diskusiju posle filma

GRAFITI / MURALI

Organizujte crtanja grafita/murala koji šalju pozitivne poruke na javnim mestima. Ako je moguće, mladi migranti bi mogli zajedno sa lokalnim stanovnicima da crtaju grafite/murale koji izražavaju vrednosti projekta. Možete pronaći nekog „lokalnog umetnika" koji bi vodio, podržao i učio ih crtanju grafita/murala. Oni bi trebalo da budu nacrtani na zidu pored kojeg ljudi često prolaze. Kad završite sa pripremama (kupovina sprejeva, farbe, četki i dogovor oko konačnog izgleda grafita/murala), možete organizovati aktivnosti crtanja grafita/murala, sa muzikom i osveženjem za crtače i prolaznike.

Oprez: Svaki grafit/mural mora da bude u skladu sa propisima lokalnih vlasti koji moraju unapred da budu obavešteni o tim aktivnostima. Osim toga, postarajte se da poruka/slika bude prikladna i u skladu sa vrednostima programa.

Opcija – sklanjanje grafita sa porukama mržnje – druga opcija je da mladi lociraju „loše poruke" u kampu/okolini, a onda organizuju akcije čišćenja ili farbanja da bi ih prekrili.

11 https://www.youtube.com/watch?v=dP7OXDWof30

Spisak za uspešnu akciju:

- Osmislite koncept aktivnosti, skicu grafita/murala i izaberite poruku
- Nađite adekvatnu lokaciju za grafit/mural
- Nabavite dozvolu lokalnih vlasti za crtanje grafita/murala
- Nabavite neophodan materijal: boje, sprejeve, farbe i četke, itd.
- Nađite mlade umetnike koji bi podržali proces
- Pripremite osveženje za učesnike
- Ako je moguće, obezbedite muziku

PISANJE PORUKA KREDOM

Za ovu akciju su vam potrebne afirmativne poruke i krede. Ta aktivnost se može raditi na javnim mestima, na trotoaru, u kampu. Ideja je da mladi ljudi kredama ispisuju poruke kako bi privukli pažnju prolaznika. Naše iskustvo govori da je to veoma učinkovito i da prolaznici čitaju poruke i razgovaraju s migrantima o njima. Posmatrači su dobrodošli da se pridruže i napišu svoje poruke. Mogu i da ukrašavaju poruke crtežima.

Spisak za uspešnu akciju:

- Mladi ljudi i mnogo krede u boji
- Dobra javna lokacija
- Spisak poruka za pisanje
- Informativna sesija sa mladima o porukama koje će se promovisati

"BUDI MUŠKO – SKUVAJ NEŠTO!"

Kulinarska radionica je uvek zanimljiva, ali potrebni su vam kuhinja i kuhinjsko osoblje koje bi podržalo akciju. Radionica se može obaviti i na javnom mestu, s alternativnim kuhinjskim elementima. Naše iskustvo je da je to sjajna prilika da se preispitaju rodni stereotipi (pošto se kuvanje obično smatra ženskim poslom). Osim toga, mladi migranti dobijaju priliku da kuvaju jelo iz svog rodnog mesta i naprave gozbu za lokalne stanovnike. Ova aktivnost bi trebalo da bude zabavna i otvorena za sve ljude. Možete je pretvoriti u kulinarsko takmičenje sa žirijem.

Spisak za uspešnu akciju:

- Kuhinja/kuhinjski elementi
- Tanjiri i pribor za kuvanje
- Sastojci za kuvanje odabranih jela

- Kuvar koji bi podržao akciju
- Žiri u slučaju da akcija postane takmičenje

"BUDI MUŠKO – BUDI ODGOVORAN"

Mladi migranti mogu da obave sitne popravke u okviru prihvatnog centra/kampova ili u okolini. Mogu da čiste ili renoviraju prostor, prefarbaju klupe u parku i naprave igralište za decu. Skupljanje đubreta i čišćenje javnog prostora može skrenuti pažnju na migrante, ali i promovisati poruke programa.

Spisak za uspešnu akciju:

- Izabrati lokaciju
- Tražiti dozvolu za akciju na odabranoj lokaciji
- Nabaviti alate i materijale (farbu, četke, metle, itd.) i zaštitnu opremu (rukavice, pribor za prvu pomoć, itd.)
- Pripremite muziku i male nagrade za učesnike

ZABAVNE I MOTIVACIONE AKTIVNOSTI – IZLETI

Mlade migrante mogu motivisati organizovani odlasci u bioskope, na bazene, u kuglane, streljane, restorane brze hrane, poslastičarnice, na umetničke izložbe ili izlete u prirodu. Pitajte šta bi voleli i tražite dozvolu od upravnika kampa. Ove aktivnosti treba da budu neformalne i zabavne, ali iskoristite svaku priliku da sa njima razgovarate o temama sa radionica.

DODATNE EDUKATIVNE AKTIVNOSTI KROZ SARADNJU S LOKALNIM INSTITUCIJAMA

Razmislite o već postojećim mogućnostima za edukaciju u zajednici oko prihvatnog centra. Postoji li mogućnost da se ovi mladi ljudi povežu sa nekim drugim organizacijama sa drugačijim edukativnim programima? Možete li ih odvesti u lokalne institucije, poput zdravstvenih centara ili policije, gde mogu da razgovaraju o značaju bezbednosti? Pitajte učesnike šta ih zanima i nađite nekoga u lokalnoj zajednici ko može da im pruži više informacija o određenoj temi ili da im pokaže nešto novo.

KREATIVNE AKTIVNOSTI / RADIONICE

Mladi ljudi uživaju u kreativnim aktivnostima. Možete proveriti da li već postoje neke kreativne radionice (za fotografiju, glumu, muziku, film, ili rep/hip-hop). Možete ih prijaviti za neke od tih radionica i pomoći im da napišu tekstove pesama, ili da naprave predstavu. Kratke "igre uloga" u vezi s migracijom ili problemima mladih mogu postati predstave koje bi bile zanimljive lokalnom stanovništvu i koje bi mogle da pokrenu javne diskusije o pitanjima koja su značajna za mlade migrante i njihov status.

PROSLAVA I SERTIFIKATI

Na kraju možete da organizujete proslavu zbog uspešnog okončanja edukativnih radionica i aktivnosti. Potrebno je da nađete adekvatan prostor, pripremite hranu i piće i pozovete sve zainteresovane ljude. To mogu biti svi koji su učestvovali u radionicama: edukatori, upravnici kampa, donatori i drugi sa kojima možete da proslavite uspeh. Osmislite zanimljiv program sa govornikom koji će predstaviti vaše aktivnosti, kao i mladim učesnicima koji bi mogli da prezentuju šta su naučili, pokažu fotografije ili puste video-snimke. Možete da dodelite sertifikate za učešće, kao i nagrade za one najaktivnije. Ako je moguće, napravite žurku s muzikom i zabavnim aktivnostima.

Spisak za uspešnu akciju:

- Adekvatan prostor, ukrasi (baloni, poruke, itd.)
- Hrana i bezalkoholna pića
- Govornici i mladi migranti koji će prezentovati rezultate
- Sertifikati i nagrade
- Di-džej i sistem ozvučenja

ZAVRŠNA REČ

Ovaj priručnik možete koristiti na različite načine i prilagoditi ga različitim kontekstima, ali imajte u vidu da je ovaj program osmišljen za mlade migrante koji imaju sledeće da vam poruče:

„Deprimirani smo zbog naše neizvesne budućnosti i ne znamo čemu da se nadamo. Po ceo dan i noć samo o tome mislimo. Beznadežni smo, ne znamo šta nas čeka u budućnosti. Svako ovde ima nekakav talenat i cilj koji želi da ostvari u Evropi. Ti talenti i ciljevi samo blede."

Kao humanitarni radnici i radnice, trebalo bi da im pružimo podršku tokom ove tranzicije, da ih ohrabrimo da pronađu svoj put i osnažimo da postanu sjajni ljudi.

„Vidim sebe na univerzitetu gde ću studirati, imati dobru devojku, lepu kuću i razgovarati sa porodicom svaki dan. Imaću mnogo prijatelja u Evropi i imaću posao kad završim fakultet. Živeću u Belgiji."

CARE International Balkans

Petra Lekovića 59, Beograd, Srbija

Tel: + 381 11 3558 802

mstarcevic@care.rs

www.care-balkan.org

www.youngmeninitiative.net

NEXUS Vranje

Nemanjina 21, Vranje, Srbija

Tel: + 381 17 74 31 484

nexusvranje@gmail.com

www.nexusvranje.com

Centar E8

Gavrila Principa 43 (Nova Iskra), Beograd, Srbija

Tel: +381 60 40 888 61

branko.birac@e8.org.rs

www.e8.org.rs

CARE INTERNATIONAL BALKANS

Petra Lekovića 59
11030 Beograd
Srbija

+381 11 35 58 802

www.care-balkan.org
www.youngmeinitiative.net